

**ANALIZA DIREKTNIH STRANIH INVESTICIJA
U BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2021. i 2022. GODINU**

**UPOREDNA ANALIZA BiH i DRŽAVA REGIONA
U IZVJEŠTAJIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA**

Sarajevo, novembar 2022. godine

SADRŽAJ:

DIREKTNE STRANE INVESTICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI	3
UVOD	1
ANALIZA PODATAKA CENTRALNE BANKE BiH O DIREKTNIM STRANIM INVESTICIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	4
Direktne strane investicije za 2021. u okviru tokova i stanja.....	5
Preliminarni podaci o DSI u BiH za 2022. godinu	10
DIREKTNE INVESTICIJE IZ BOSNE I HERCEGOVINE U INOSTRANSTVO	15
PODACI AGENCIJE ZA STATISTIKU BiH O STRANIM PODRUŽNICAMA.....	16
PROGNOZE DSI ZA 2022. I NAREDNE GODINE	18
UNCTAD - WORLD INVESTMENT REPORT 2022	20
BOSNA I HERCEGOVINA I REGION U IZVJEŠTAJIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA	27
DOING BUSINESS	28
INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2022.	28
EKONOMSKE SLOBODE ŠIROM SVIJETA 2022.....	31
INDEKS PERCEPCIJE KORUPCIJE 2021.....	32
INDEKS VLADAVINE PRAVA 2022.	34
SLOBODE U SVIJETU 2022.....	35
DRŽAVE U TRANZICIJI 2022.	37
INDEKS HUMANOG RAZVOJA 2021/2022.....	39
INDEKS OSTVARENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA 2022.....	40
100 NAJVEĆIH KOMPANIJA JUGOISTOČNE EVROPE	41
REZIME.....	43
POPIS KORIŠTENIH IZVORA	45
PRIJEDLOG ZAKLJUČAKA VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE	46

DIREKTNE STRANE INVESTICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

UVOD

Osvrt na makroekonomske pokazatelje i globalne tokove direktnih stranih investicija

Prema podacima Centralne banke BiH direktne strane investicije (DSI) u Bosni i Hercegovini su iznosile 971 miliona KM u 2021. godini. Kao pozitivan pokazatelj može se istaći značajan rast DSI (32%) i najveći godišnji iznos od 2009. godine. Uz DSI i ostali makroekonomski indikatori su potvrdili rast i izlazak iz krize koju je izazvala pandemija COVID-19.

Podaci iz prethodnih godina su potvrdili da je pandemija COVID-19 prouzrokovala dramatičan pad DSI u 2020. godini u svijetu, vraćajući ih na nivo zabilježen u 2005. godini. Kriza je imala negativan utjecaj na najproduktivnije vrste investicija, tj. greenfield ulaganje u industrijske i infrastrukturne projekte.

Prema podacima United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD-a) globalni tokovi direktnih stranih investicija u 2021. su porasli više od očekivanja¹. Iako neujednačen, oporavak DSI 2021. je donio rast u svim regijama, a najviše u razvijenim zemljama. Oporavak je bio potaknut procvatom tržišta spajanja i akvizicija (M&A) i brzim rastom međunarodnog projektnog finansiranja (uz visok nivo zadržane dobiti u 2021. godini i rekordne dobiti MNE-a). Uz značajan rast DSI u svijetu, međunarodna proizvodnja, pokretač globalnog ekonomskog rasta i razvoja je i dalje ozbiljno pogođena i imala je najskromnije povećanje, naročito u zemljama u razvoju².

UNCTAD navodi da se globalni trend DSI tokom dosadašnje pandemije, razlikuje u usporedbi sa drugim ekonomskim varijablama. DSI su 2020. godine bile mnogo teže pogođene od globalne trgovine i BDP-a, koji su svoj oporavak već počeli u drugoj polovini godine. U 2021. DSI su imale značajnije i brže povećanje od ostalih varijabli.

Na žalost, dok se posljedice pandemije saniraju, nova kriza i rat u Ukrajini utiču na direktne strane investicije. Globalna inflacija, kriza hrane, goriva i finansija je izražena širom svijeta, a samim tim i neizvjesnost za investiranje. Globalni tokovi DSI u 2022. vjerovatno će se kretati silaznom putanjom ili u najboljem slučaju ostati na istom nivou (UNCTAD procjena).

Prema trenutno dostupnim podacima u Bosni i Hercegovini je, nakon značajnog povećanja u 2021. godini, evidentiran pad DSI za prvo polugodište 2022. godine. Kako su trenutno dostupni preliminarni podaci (sa procijenjenim zadržanim zaradama) koji se uobičajeno naknadno revidiraju, nadamo se da će se DSI u tekućoj godini ipak približiti rekordnom iznosu iz prethodne godine.

¹ Prema godišnjem izvještaju UNCTAD-a (WIR 2022 - World Investment Report 2022) u odnosu na prethodnu godinu, strane investicije u svijetu su u 2021. porasle za 64% (1.58 biliona dolara).

² Broj ulaganja u greenfield porastao za samo 11%. Ukupna vrijednost greenfield najava porasla je za 15%, na 659 milijardi dolara, ali je sa 259 milijardi US\$ ostala ista u zemljama u razvoju – stagnirajući na najnižem nivou ikada

ANALIZA PODATAKA CENTRALNE BANKE BIH O DIREKTNIM STRANIM INVESTICIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Centralna banka BiH (CBBH) objavljuje podatke o tokovima i stanju direktnih stranih investicija (DSI) u BiH, koji su revidirani prema posljednjim preporukama MMF-a i OECD-a. Zvanični podaci CBBH o direktnim stranim investicijama u BiH, na godišnjem nivou, objavljuju se osam mjeseci po isteku izvještajne godine, a u toku godine objavljuju se preliminarni podaci u okviru tokova DSI i platnog bilansa (sa procijenjenim iznosom zadržanih zarada)³.

Napomena: Stanja-ukupna ulaganja u BiH. Tokovi- ulaganja u BiH na godišnjem nivou.

U skladu s politikom revizije i na osnovu dodatnih podataka, uz zvanične podatke za 2021. godinu, CBBH je revidirala i podatke za prethodne dvije godine, te su strana ulaganja prema najnovijim podacima bila veća 2019. i 2020. godine. U odnosu na prve objavljene podatke za 2020. godinu, prema kojima je bio registrovan rast DSI, revidirani podaci potvrđuju da je pandemija COVID-19 prouzrokovala pad DSI i u Bosni i Hercegovini, ali ne tako dramatičan kao pad globalnih direktnih investicija u svijetu. Značajniji pad DSI u BiH je registrovan u 2019. godini, obzirom na negativan iznos u četvrtom kvartalu te godine.⁴

zabilježenom. Prema preliminarnim podacima za prvi kvartal 2022. godine broj greenfield projekata u svijetu je manji za 21%, a međunarodni ugovori o finansiranju projekata manji su za 4%.

³ Zvanični podaci o DSI za 2021. godinu su objavljeni u augustu 2021. godine, a preliminarni podaci (sa procijenjenim zadržanim zaradama) za I polugodište 2022. godine Centralna banka BiH je objavila u oktobru tekuće godine.

Direktne strane investicije (DSI) po komponentama sadrže: **vlasničke udjele** (u opremu i drugu robu i usluge, gotovinu i ostale vlasničke udjele), **zadržane zarade** (iznos preostalih profita, nakon umanjenja za iznos poreza na dobit i plaćanja dividendi ili drugih doznaka profita od strane preduzeća s direktnim ulaganjem u BiH svom direktnom stranom ulagaču) i **ostali kapital** (ulaganja sestrinskih preduzeća, obveznice, instrumenti tržišta novca i ostala dugovanja).

Podaci o zadržanim zaradama se prikupljaju na godišnjem nivou i objavljuju uz godišnje preglede, po isteku osam mjeseci od izvještajne godine. U okviru pregleda podataka tokova DSI za drugi kvartal 2019. CBBH je uvrstila i podatke o procijenjenim zadržanim zaradama. U odnosu na prethodne godine, unapređenje je da su u toku godine dostupni preliminarni podaci sa procijenjenim zadržanim zaradama i okviru tokova DSI (od 2016. i u kvartalnim pregledima), dok su ranije kvartalne preliminarne procjene zadržanih zarada bile dostupne jedino u okviru Platnog bilansa (Neto finansijska pasiva).

⁴ Prema revidiranim podacima, direktne strane investicije u 2019. su iznosile 799.3 miliona KM, a u 2020. godini 736.7 miliona KM (prema ranijim pregledima bilo registrovano 596.7 miliona KM u 2019. i 678.2 miliona KM u 2020. godini).

Prema revidiranim podacima, u skladu sa novim iznosima za prethodne dvije godine, registrovan je pad DSI -17% u 2019. godini i -7.8% u 2020. godini (u odnosu na prethodne godine).

Prema saopštenju CBBH za 2019. godinu: „Manji prilivi investicija u odnosu na 2018. godinu, uzrokovani su, između ostalog, povećanom isplatom dividendi u posljednjem kvartalu 2019. godine, kao i preuzimanjem preduzeća u stranom vlasništvu od strane preduzeća u domaćem vlasništvu“.

I pored izmjena u iznosima i odnosima DSI, tadašnja izjava predstavnika CBBH za 2020. godinu je i dalje aktuelna: "Prilivi investicija se mogu okarakterizirati kao relativno dobri s obzirom na duboku globalnu recesiju koja je utjecala na sposobnost stranih ulagača. Međutim, treba istaći da su glavninu investicija predstavljale reinvestirane zarade iz postojećih preduzeća sa stranim investicijama, dok su investicije u formi vlasničkih udjela bile mnogo niže."

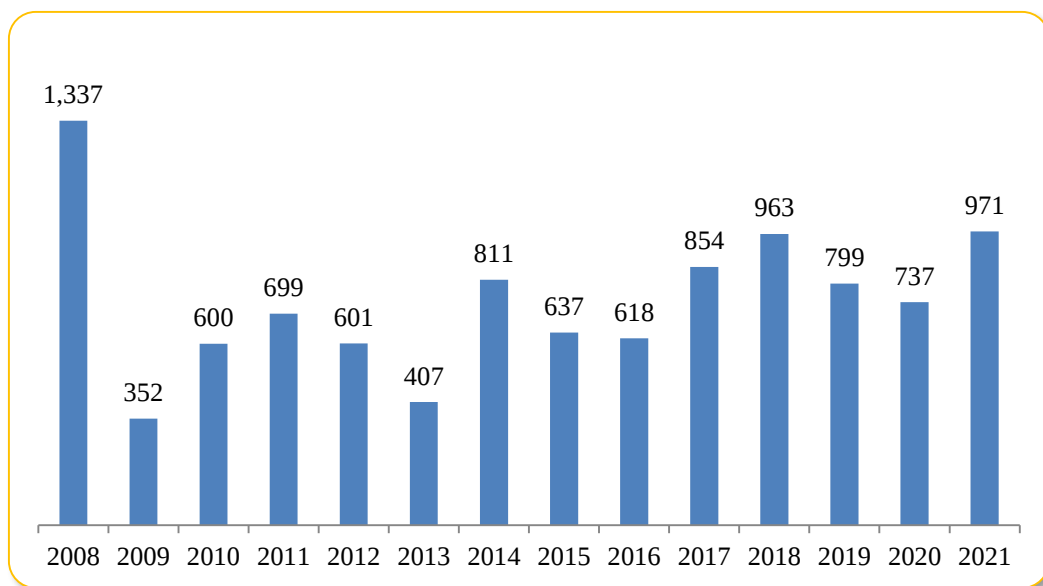
DIREKTNE STRANE INVESTICIJE ZA 2021. U OKVIRU TOKOVA I STANJA

Prema podacima Centralne banke BiH (CBBH), kumulativno **stanje direktnih stranih investicija (DSI) u Bosni i Hercegovini, na dan 31. 12. 2021. iznosi 16,276.4 miliona KM ili 16.3 milijardi KM** (8,322 miliona EUR ili 8.3 milijardi eura).

Prema prvim zvaničnim podacima CBBH, **direktne strane investicije u Bosni i Hercegovini su u 2021. godini iznosile 971.2 miliona KM ili 496.6 miliona eura i veće su u odnosu na prethodnu godinu za 32%**. Iznos DSI u 2021. je najveći od 2009. godine u BiH (u prethodnih trinaest godina).

Prema saopštenju Centralne banke BiH za 2021. godinu: „Prilivi investicija se mogu okarakterizirati kao ohrabrujući, jer su za 250 miliona veći nego u 2020. Trend rasta reinvestirane zarade postojećih preduzeća sa stranim investicijama iz 2020. godine se nastavio i u 2021. S tim da su reinvestirane zarade imale manje učešće (od 54%) u ukupnim tokovima, jer je zabilježeno značajno povećanje investicija u formi vlasničkih udjela, dok je istovremeno došlo do smanjenja ostalog kapitala.”

Tokovi DSI, milioni KM

Izvor: Centralna banka BiH, Tokovi DSI, august 2022. godine;

Bosna i Hercegovina je u 2007. godini imala najveći zabilježeni godišnji iznos DSI od 2.6 milijardi KM, zahvaljujući privatizaciji velikih državnih preduzeća. U 2008. godini priliv DSI od 1.3 milijarde KM je bio zadovoljavajući, naročito jer je realizovan bez značajnijih privatizacija i sa pozitivnom strukturom (ulaganje u proizvodni sektor i visoko učešće greenfield ulaganja).

Globalna ekonomska kriza je značajno uticala na smanjenje ulaganja u 2009. godini (bilo 352 miliona KM). U periodu 2010 - 2020. godina trend priliva DSI je promjenljiv i neujednačen, a

prosječan godišnji iznos DSI za prethodnih pet godina je 865 miliona KM. Značajna povećanja DSI su registrovana 2018. i 2021. godine.

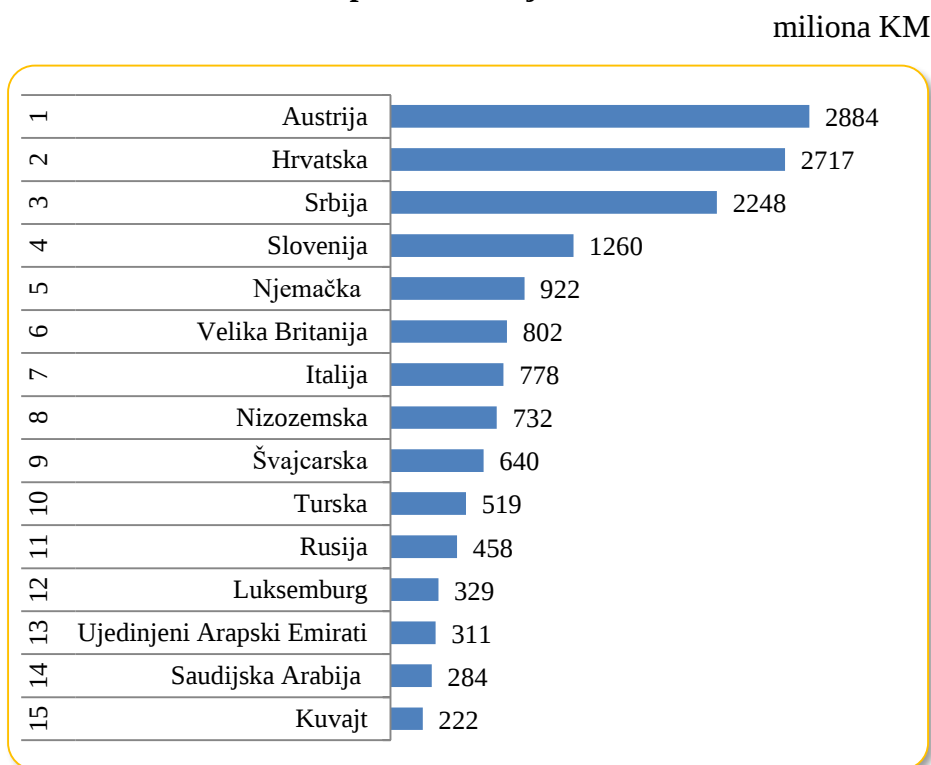
Stanje direktnih stranih investicija u BiH

Ukupne direktne strane investicije u Bosni i Hercegovini od 16,276.4 miliona KM (8,322 miliona EUR), do decembra 2021. godine, odnose se na vlasničke udjele i zadržane zarade u iznosu 14,032.4 miliona KM (7,174.6 miliona eura) i ostali kapital u iznosu od 2,244.1 miliona KM (1,147.4 miliona eura).

Napomena: Direktne strane investicije (DSI) po komponentama obuhvaćaju: **vlasničke udjele** (u opremu i drugu robu i usluge, gotovinu i ostale vlasničke udjele), **zadržane zarade** (iznos preostalih profita, nakon umanjenja za iznos poreza na dobit i plaćanja dividendi ili drugih doznaka profita od strane preduzeća s direktnim ulaganjem u BiH svom direktnom stranom ulagaču) i **ostali kapital** (ulaganja sestrinskih preduzeća, obveznice, instrumenti tržišta novca i ostala dugovanja).

Prema vrsti ulaganja u ukupnom iznosu DSI najveći je osnivački ulog sa učešćem 40.9% (ili 6,660.7 miliona KM), zatim slijede: privatizacija sa 26.0% (ili 4,231.2 miliona KM), preuzimanje dionica od drugih domaćih lica 21.5% (3,498.3 miliona KM) i dokapitalizacija sa 3.2% (515.6 miliona KM). U ukupnom iznosu 446.3 miliona KM ili 2.7% čini ostalo, a neraspoređeno je 924.5 miliona KM ili 5.7%.

Najznačajnije zemlje investitori u BiH, TOP 15, do decembra 2021, Ukupno 16.3 milijardi KM

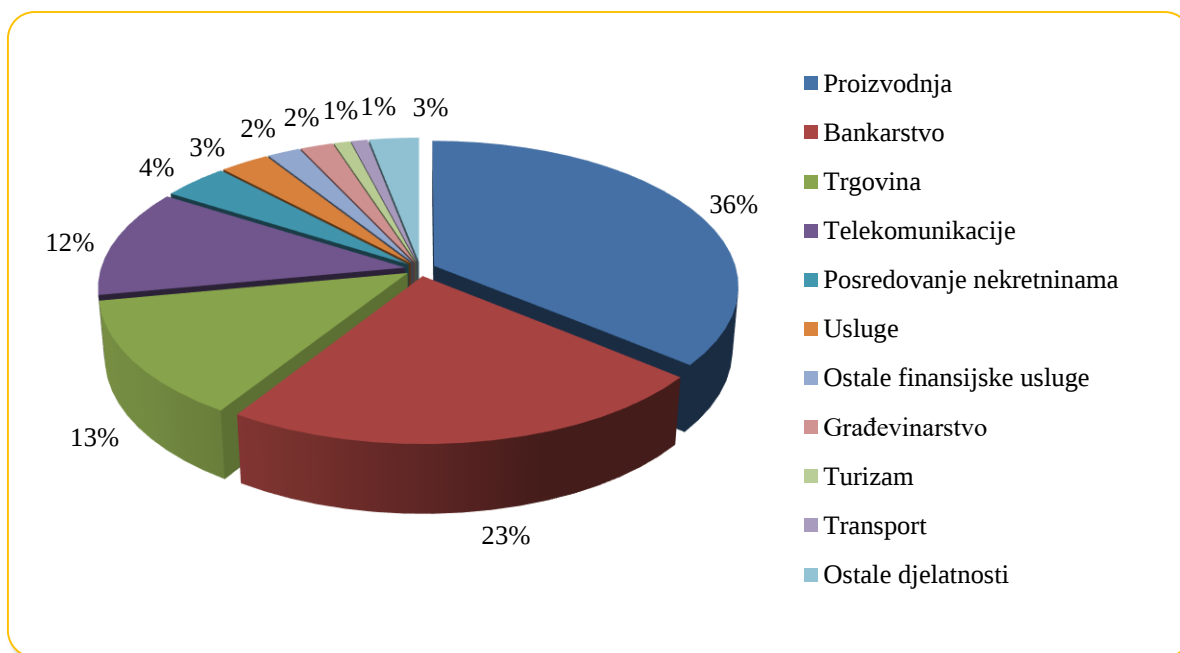

Izvor: Centralna banka BiH, Stanje DSI, august 2022. godine;

Prema ukupnim iznosima ili stanje DSI, zaključno sa decembrom 2021. godine, **zemlje koje su investirale najviše u BiH su:** Austrija (2,884 miliona KM ili 2.9 milijardi KM), Hrvatska (2,717 miliona ili 2.7 milijardi KM), Srbija (2,248 miliona ili 2.2 milijarde MK) i Slovenija (1,260 miliona KM ili 1.3 milijarde KM). Investicije iz EU 27 zemalja čine 63% ukupnih DSI u BiH (10.3 milijardi KM).

Posmatrano po djelatnostima, a prema podacima Centralne banke BiH, najviše ukupnih direktnih stranih investicija je u oblasti finansijskih usluga (3.67 milijardi KM), zatim u oblastima telekomunikacija (1.75 milijardi KM) i trgovine na veliko (1.44 milijardi KM).

Stanje DSI po sektorima za period maj 1994. – decembar 2021. (%)

Izvor: Centralna banka BiH (podaci DSI po djelatnostima NACE Rev 2), august 2022. godine;

Pregled učešća ukupnih DSI po sektorima ili prema grupama djelatnosti (prethodni grafikon): u okviru proizvodnje (primarna, industrijska i proizvodnja struje) investirano je 36% od ukupnih direktnih stranih investicija u BiH, slijedi bankarski sektor sa 23%, trgovina 13% i telekomunikacije (ICT) 12%.

Posmatrano po područjima, zaključno sa decembrom 2021. godine, Federaciji BiH učestvuje u ukupnim DSI sa 62.8% (10,221.9 miliona KM), Republika Srpska sa 34.4% (5,596.4 miliona KM) i Brčko Distrikt sa 0.9% (154.2 miliona KM). Neraspoređeno je 1.9% ili 303.9 miliona KM.

Prema ukupnim DSI zaključno sa decembrom 2021. godine, zemlje koje su investirale najviše:

- u Federaciji BiH su: Hrvatska i Austrija (preko 2 milijarde KM), zatim slijede (preko 500 miliona KM) Slovenija, Njemačka, Nizozemska, Švicarska i Turska.

- u Republici Srpskoj su: Srbija (preko 2 milijarde KM), zatim slijede (preko 400 miliona KM): Italija, Velika Britanija, Austrija, Rusija i Slovenija.

Djelatnosti sa najvećim iznosima DSI:

- u Federaciji BiH su: Finansijske uslužne djelatnosti (osim osiguranja i penzionih fondova), Trgovine na veliko (osim trgovine motornim vozilima i motociklima), Poslovanja nekretninama, Proizvodnje gotovih metalnih proizvoda (osim mašina i opreme) i Proizvodnje baznih metala.
- u Republici Srpskoj: Telekomunikacije, Finansijske uslužne djelatnosti (osim osiguranja i penzionih fondova) i Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom (plinom, parom i klimatizacija).

Direktne strane investicije u 2021. godini

U strukturi direktnih stranih investicija u 2021. godini (971 miliona KM ili 496.6 miliona eura) značajan iznos čine zadržane zarade sa 524.9 miliona KM (268.4 miliona eura). Registrovano je značajno povećanje vlasničkih udjela (1,608.3 miliona KM ili 822.3 miliona eura), ali u isto vrijeme i značajan negativan iznos ostalog kapitala (-1,162.0 miliona KM ili -594.1 miliona eura)⁵. Posmatrajući strukturu DSI u prethodnoj godini evidentno je da su reinvesticije kompanija sa stranim kapitalom doprinijele povećanju u 2021. godini, dok je negativan iznos ostalog kapitala posljedica mogućih obaveza po osnovu ranijih zaduženja⁶.

Povećanje DSI od 32% u 2021. godini jeste pozitivan pokazatelj i predstavlja najveći godišnji iznos od 2009. godine.

Zemlje koje su u Bosnu i Hercegovinu u 2021. godini najviše investirale su Švicarska (210.8 miliona KM), Turska (147.0 miliona KM) i Velika Britanija (126.1 miliona KM). Zemlje koje slijede su registrovale značajnija povećanja kapitala u 2021. godini (preko 50 miliona KM): Austrija (96.1), Hrvatska (82.0), Srbija (79.5), Njemačka (76.9), Slovenija (70.7) i Italija (58.7 miliona KM).

Značajniji negativan iznos investicija u 2021. godini (preko 10 milion KM), je registrovan za Rusku Federaciju (-94.6 miliona KM) i Nizozemsku (-65.8 miliona KM). Negativan iznos investicija za pojedinu zemlju ne znači nužno i povlačenje kapitala ili smanjenje aktivnosti za

⁵ Na podatke po komponentama uticala je Ruska Federacija za koju je iskazani godišnji iznosi -94.6 miliona KM, po komponentama: vlasnički udjeli: 1.3 milijardi KM, zadržane zarade -0.3 milijardi KM i ostali kapital -1.1 milijardi KM (iznosi ukazuju na promjene u okviru registra za kompanije sa kapitalom iz Rusije). Promjenom u okviru registra u 2021. godini izmijenjena je i struktura ukupnih investicija iz Ruske Federacije u BiH, te su ukupne DSI 457.9 miliona KM registrovane u okviru vlasničkih udjela i zadržanih zarada sa 450.5 miliona KM i ostali kapital sa 7.3 miliona KM (do decembra 2020. struktura bila nepovoljna obzirom da su vlasnički udjeli i zadržane zarade imali negativnu vrijednost, a ostali kapital ili zaduženja bio preko milijardu KM).

⁶ Ukoliko u obzir uzmemo značajan negativan iznos ostalog kapitala i moguće promjene u okviru registra pojedinih kompanija, i tada bi vlasnički udjeli bili veći u odnosu na prethodne dvije godine, ali ipak sa manjim utjecajem u odnosu na zadržane zarade.

pojedine kompanije u BiH⁷. U prethodnoj godini pozitivan pokazatelj je da nije bilo značajnijih negativnih iznosa u okviru vlasničkih udjela.

Prema saopštenju Centralne banke BiH, **posmatrano po djelatnostima, najviše stranih investicija u 2021. je realizovano u okviru: Trgovina na malo (osim trgovine motornim vozilima i motociklima) 172.9 miliona KM, Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme 114.1 miliona KM i Proizvodnja baznih metala 102.7 miliona KM.** Uz navedene djelatnosti značajno povećanje (preko 50 miliona KM) registrovano je za: Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (82.7), Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (78.1), Proizvodnja papira i proizvoda od papira (64.4 miliona KM).

Značajniji negativni iznosi stranih investicija (preko 10 milion KM) su registrovani u okviru djelatnosti: Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (-52.1), Proizvodnja duhanskih proizvoda (-28.7) i Proizvodnja pića (-19.5 miliona KM).

Podaci Centralne banke BiH nisu dostupni po kompanijama.

Promatrano po područjima pripadnosti u 2021. godini u Federaciji BiH je registrovano 825.6 miliona KM DSI (ili učešće 85.0% u godišnjem iznosu), u Republici Srpskoj 156.6 miliona KM (učešće 16.1%), a u Brčko Distriktu -11.0 miliona KM.

Direktne strane investicija u BiH razvrstani po lokaciji sjedišta poduzeća,

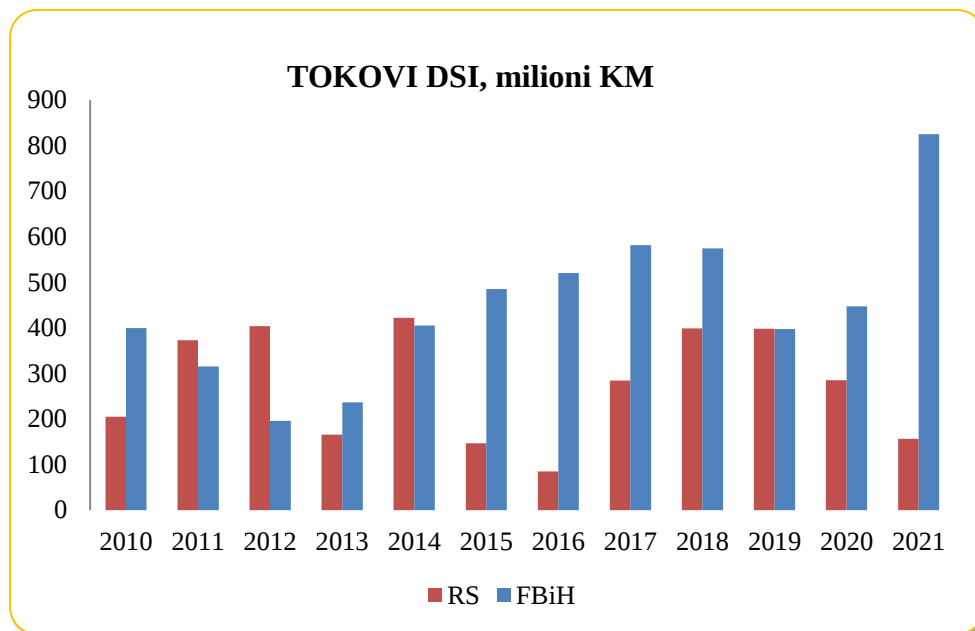
u milionima KM

Područje pripadnosti	Godišnji iznos - Tokovi DSI								Stanje 31.12. 2021.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Federacija BiH (FBiH)	405.3	484.9	520.2	581.3	574.6	397.7	447.2	825.6	10,221.9
Republika Srpska (RS)	422.3	146.5	84.5	284.0	399.1	398.1	285.1	156.6	5,596.4
Distrikt Brčko (BD)	-16.5	5.5	13.8	-11.7	-10.4	3.5	4.3	-11.0	154.2
Neraspoređeno	-	-	-	-	-	-	-	-	303.9
UKUPNO BiH	811.1	636.9	618.4	853.6	963.3	799.3	736.7	971.2	16,276.4

Izvor: Centralna banka BiH

⁷ Negativan iznos za pojedinu zemlju može predstavljati prenos vlasničkih udjela sa jednog osnivača na drugog (ako je negativna vrijednost u okviru vlasničkih udjela), obaveze investitora po osnovu ranijih zaduženja (ostali kapital) ili poslovanje sa gubitkom kompanija sa većinskim stranim kapitalom (zadržane zarade).

U 2021. godini za Rusku Federaciju negativni iznosi su registrovani u okviru ostalog kapitala i zadržanih zarada, a za Nizozemsku negativan iznos ostalog kapitala je uzrokovao ukupan negativan iznos DSI.

Izvor: Centralna banka BiH

Direktne strane investicije posmatrane po područjima pripadnosti u 2021. godini

Direktne strane investicije u 2021. godini u Federaciji BiH (ukupno 825.6 miliona KM ili 422 miliona eura) po komponentama čine: vlasnički udjeli 282.3 miliona KM, zadržane zarade 579.4 miliona KM i ostali kapital -36.1 miliona KM. Direktne strane investicije u Federaciji BiH su porasle za 84.6% u odnosu na prethodnu godinu.

Najznačajnije zemlje investitori bile su: Švicarska, Turska i Njemačka, a značajno povećanje kapitala (preko 50 miliona KM) registrovale su i Austrija, Hrvatska, Slovenija i Velika Britanija. Značajan negativan iznos registrovan je za Nizozemsku.

Djelatnosti u okviru kojih je registrovano najviše DSI u FBiH za prethodnu godinu su Trgovina na malo (osim trgovine motornim vozilima i motociklima), Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme, Proizvodnja baznih metala, Trgovina na veliko (osim trgovine motornim vozilima i motociklima) i Proizvodnja papira i proizvoda od papira.

Značajan negativan iznos registrovan je u okviru: Proizvodnja pića i Arhitektonske i inženjerske djelatnosti (tehničko ispitivanje i analiza).

Direktne strane investicije u 2021. godini u Republici Srpskoj (ukupno 156.6 miliona KM ili 80.1 miliona eura) po komponentama čine: vlasnički udjeli 1,326.0 miliona KM, zadržane zarade -60.5 miliona KM i ostali kapital -1,108.9 miliona KM. Direktne strane investicije u Republici Srpskoj su bile niže za -45.1% u odnosu na prethodnu godinu.

Najznačajnije zemlje investitori u 2021. u RS bile su: Velika Britanija i Srbija, a značajnija povećanja (preko 30 miliona KM) registrirana su za Italiju i Austriju.

Značajan negativan iznos DSI registrovan je za Rusiju, Njemačku i Švicarsku.

Djelatnosti u okviru kojih je registrovano najviše DSI u RS za prethodnu godinu su: Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica, Finansijske uslužne djelatnosti (osim osiguranja i penzionih fondova) i Proizvodnja prehrambenih proizvoda.

Značajniji negativan iznos registrovan je u okviru Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda i Vađenja metalnih ruda.

Direktne strane investicije u 2021. godini u Brčko Distriktu (ukupno -11.0 miliona KM ili -5.6 miliona eura) po komponentama čine: vlasnički udjeli bez promjene (0.0), zadržane zarade 5.9 miliona KM i ostali kapital -17.0 miliona KM (moguće obaveze po osnovu ranijih zaduženja).

Podaci Centralne banke BiH nisu dostupni po kompanijama.

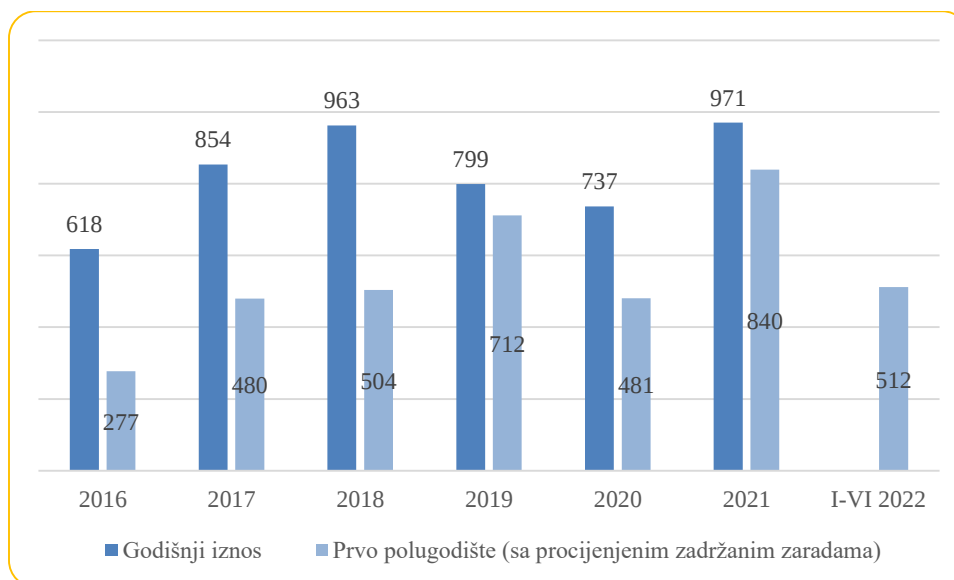
PRELIMINARNI PODACI O DSI U BIH ZA 2022. GODINU

U septembru 2022. godine Centralna banka BiH je objavila podatke o direktnim stranim investicijama (DSI) za prvo polugodište 2022. godine, sa procijenjenim zadržanim zaradama, u okviru Platnog bilansa (stavka Neto stvorena finansijska pasiva ili neto stvorene finansijske obaveze) i u okviru Tokova DSI. Podaci se prikupljaju po različitim metodologijama te nisu identični, a za detaljne analize DSI koriste se podaci tokova DSI obzirom da su dostupni po zemljama i djelatnostima. Podaci iz Platnog bilansa mogu biti značajni obzirom da u pojedinim periodima budu prvi objavljeni ili dostupni, te se periodično koriste kao preliminarni podaci.

Direktne strane investicije za prvo polugodište 2022. u okviru Tokova DSI

Prema preliminarnim podacima Centralne banke BiH u okviru tokova DSI, sa procijenjenim zadržanim zaradama, **za period januar – jun 2022, direktne strane investicije su iznosile 512.4 miliona KM ili 262 miliona eura.**

Usporedni pregled godišnjih i iznosa za prvo polugodište u okviru tokova DSI od 2016. godine, u milionima KM

Izvor: Centralna banka BiH, Tokovi DSI, oktobar 2021. godine

Prema saopštenju Centralne banke BiH: „Razlozi pada investicija su globalna ekonomska kretanja, visoka stopa inflacije i skok cijena energenata. Investicije se uglavnom generišu kroz profit postojećih kompanija, a nove investicije su u skromnim iznosima“.

Po komponentama, u okviru DSI za prvo polugodište 2022. **zadržane zarade su procijenjene u iznosu 366.1 miliona KM, što predstavlja 71.5% polugodišnjeg iznosa.**

Uz napomenu da su preliminarni podaci podložni naknadnim revizijama, strana ulaganja u periodu I – VI 2022. su značajno manja u odnosu na isti period prethodne godine (prema revidiranim podacima u periodu I – VI 2021. DSI je iznosio 840.2 miliona KM te bi smanjenje iznosilo -39%⁸).

Ako polugodišnji iznos DSI u 2022. uporedimo sa prosječnim iznosom za prvo polugodište u prethodnih šest godina smanjenje DSI je bilo -6.7% (prosječan iznos DSI za prvo polugodište u periodu od 2016 do 2021. je bio 549 miliona KM).

Usporedni pregled direktnih stranih investicija u BiH od 2016. godine

Iznosi u milionima KM

DSI u BiH	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
I - III	197.9	338.8	320.3	285.6	262.5	380.8	215.2
I - VI	277.0	479.8	504.1	711.9	481.1	840.2	512.4
I - IX	423.8	717.7	800.2	809.2	650.4	1,145.9	-
Ukupan godišnji iznos	618.4	853.6	963.3	799.3	736.7	971.2	-

Izvor: Centralna Banka BiH, Tokovi DSI

U prvih šest mjeseci 2022. godine **zemlje sa najvećim registrovanim iznosima kapitala u Bosni i Hercegovini su:** Švicarska (95.7 miliona KM), Austrija (86.7 miliona KM) Velika Britanija (77.4), Slovenija (71.9) i Njemačka (65.3 miliona KM). Značajna povećanja kapitala registrovale su i: Srbija (37.3 miliona KM), Turska (26.2) i Italija (22.6 miliona KM).

U istom periodu negativni iznosi kapitala su registrovani iz: Rusije i Hrvatske.⁹

U prvom polugodištu 2022. najznačajnija povećanja vlasničkih udjela su registrovana za Njemačku, Veliku Britaniju i Poljsku.

Djelatnosti (NACE Rev.2) u okviru kojih je registrovano najviše DSI u BiH, za prvih šest mjeseci 2022. su: Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova (132.5 miliona KM), Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (81.9), Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (64.6 miliona KM), Proizvodnja baznih metala (56.6) i Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima (50.7 miliona KM).

⁸ Mada bi prema prvim preliminarnim podacima, po kojim je bilo 766.2 miliona KM, smanjenje iznosilo -33%. Uz zvanične podatke za 2021. godinu, u skladu s statističkom praksom i politikom revizije, a na osnovu naknadno dostupnih i prikupljenih podataka, CBBH je revidirala kvartalne podatke i podatke za prethodne dvije godine, a strana ulaganja su prema najnovijim podacima bila značajno veća i u prethodnim godinama.

⁹ Iznos za Rusiju je posljedica negativnog iznosa zadržanih zarada, dok je za Hrvatsku registrovan negativan iznos vlasničkih udjela (smanjenje za Hrvatsku je posljedica preuzimanja vlasničkih udjela u okviru kompanije od strane suosnivača iz BiH, te nije posljedica povlačenja firme iz Hrvatske ili problema u poslovanju domaće kompanije).

Najveći negativan iznos je registrovan u okviru djelatnosti: Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme i Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda.

Najznačajnije zemlje investitori u BiH, po godinama

2017	2018	2019	2020	2021	I-VI 2022
Hrvatska	Rusija	Rusija	Hrvatska	Švicarska	Švicarska
Slovenija	Hrvatska	Hrvatska	Srbija	Turska	Austrija
Austrija	Njemačka	Velika Britanija	Austrija	Velika Britanija	Velika Britanija
Njemačka	Velika Britanija	Austrija	Njemačka	Austrija	Slovenija
Srbija	Nizozemska	Njemačka	Velika Britanija	Hrvatska	Njemačka
UAE	Austrija	Srbija	Turska	Srbija	Srbija
Luksemburg	Švicarska	Luksemburg	Slovenija	Njemačka	Turska
Italija	Luksemburg	Saudijska Arabija	Italija	Slovenija	Italija
Francuska	Slovenija	Slovenija	UAE	Italija	Saudijska Arabija
Švicarska	Italija	Kipar	Francuska	Poljska	Poljska

Izvor: Centralna banka BiH, Tokovi DSI

Podaci po entitetima, za prvo polugodište 2022. godine, nisu dostupni sa procijenjenim zadržanim zaradama, tako da iznosi nisu u skladu sa dostupnim podacima za BiH. Prema prvim nekompletnim podacima (bez zadržanih zarada) u prvom polugodištu 2022. godine u Republici Srpskoj je registrovano 119.2 miliona KM, a u Federaciji BiH 27.0 miliona KM.

U skladu sa statističkom praksom, uz objavu narednih periodičnih/godišnjih podataka za 2022. godinu, mogu se očekivati i revidirani iznosi za prethodne periode/godine, što se može odraziti i na pokazatelje o povećanju/smanjenju stranih investicija.

DIREKTNE INVESTICIJE IZ BOSNE I HERCEGOVINE U INOSTRANSTVO

Od septembra 2017. na web stranici Centralne banke BiH (CBBH) dostupni su i podaci o direktnim investicijama iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo (sa podacima od 2014. godine). Mada domaće investicije u inostranstvu nisu u nadležnosti Agencije, pa tako ni detaljnije analize, slijedi tabelarni prikaz o iznosima i najznačajnijim zemljama destinacijama.

Investicije iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo su najveće u susjednim zemljama: Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori.

Pregled direktnih investicija iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo

u milionima KM

Destinacije DI iz BiH	Tokovi DI iz BiH po godinama								Stanje DI 31.12.2021.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Austrija	3.4	19.5	10.7	10.9	2.8	-24.9	-23.4	3.3	16.9
Crna Gora	-0.2	18.8	-0.4	0.8	2.7	65.5	2.9	17.2	196.2
Francuska	-1.4	-0.8	-0.1	0.1	0.0	0.2	-0.1	0.1	0.4
Nizozemska	0.0	n/a	n/a	0.0	8.9	-65.6	-0.5	3.1	5.5
Hrvatska	-8.9	22.1	1.5	38.7	60.1	37.0	47.9	24.3	483.5
Njemačka	38.9	45.1	20.4	27.8	-100.1	7.9	43.3	24.4	101.9
S. Makedonija	n/a	0.4	-1.9	-0.2	0.8	7.5	1.9	-0.2	19.2
Slovenija	-5.5	22.8	3.7	-0.6	-4.1	0.4	-1.9	2.0	40.8
Srbija	4.2	0.6	-3.7	14.6	20.4	31.6	49.2	-5.3	187.0
Turska	n/a	0.3	0.1	-0.1	11.2	-3.5	0.1	4.3	12.7
Ostale zemlje	-3.5	-0.7	38.0	44.3	0.4	4.3	-12.9	-0.3	144.0
UKUPNO Komponente:	27.1	128.2	68.3	136.3	3.0	60.5	106.5	71.9	1,208.0¹⁰
Vlasnički udjeli	11.8	62.2	11.8	50.0	25.2	121.2	93.1	36.3	788.8
Zadržane zarade	-2.7	0.9	-1.0	1.1	0.6	17.0	20.8	16.8	
Ostali kapital	17.9	65.0	57.5	85.2	-22.8	-77.8	-7.3	18.8	419.2

Izvor: Centralna banka BiH (CBBH);

n/a - manje je od 3 preduzeća sa direktnim investicijama, te u skladu sa statističkim standardima CBBH nisu prikazani iznosi ulaganja;

¹⁰ Ukupne direktne investicije iz BiH u inostranstvu u decembru 2013. godine su iznosile 522.7 miliona KM, u decembru 2014: 548.6 miliona KM, decembru 2015: 679.7 miliona KM, u decembru 2016. godine su iznosile 798.1 miliona KM, a u decembru 2017. su iznosile 939.8 miliona KM. Prema revidiranim podacima, domaće investicije u inostranstvu su u decembru 2018. iznosile 1,056.1 miliona KM, u decembru 2019: 1,052.0 miliona KM, a u decembru 2020. su iznosile 1,158.4 miliona KM.

PODACI AGENCIJE ZA STATISTIKU BiH O STRANIM PODRUŽNICAMA

Podaci dostupni na web stranici Agencije za statistiku BiH:

https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2021/SBS_02_2019_Y1_1_BS.pdf

U januaru 2016. godine, u okviru Strukturne poslovne statistike, Agencija za statistiku BiH (BHAS) je objavila prvi pregled Strane podružnice u Bosni i Hercegovini (Inward FATS) za 2013. godinu, a u septembru 2022. godine je objavljen pregled za 2020. godinu (dostupni su pregledi za period 2012 – 2020). Obzirom na promjene u obuhvatu, podaci objavljeni za period 2017. - 2020. godinu, nisu usporedivi sa prethodnim pregledima.

Saopštenje sadrži osnovne varijable koje se zahtijevaju EU Regulativom 716/2007 za ovu oblast statistike, a odnose se na preduzeća koja su u većinskom stranom vlasništvu (50% i više stranog vlasništva), dok su u prethodnim pregledima bila uključena samo preduzeća sa 20 i više zaposlenih.

Broj kompanija i ostali statistički podaci odnose se na SPS statistički obuhvat (navedeni kriteriji u okviru kojih se prati strukturna poslovna statistika). Iako se pregled ne odnosi na sve registrovane direktne strane investicije u BiH, dostupni podaci i izraženi procenti mogu koristiti za analize u okviru DSI.

Prema godišnjim izvještajima o stranim podružnicama u Bosni i Hercegovini, evidentan je rast kompanija i broja uposlenih u odnosu na podatke prije 2017. godine, kada su bila obuhvaćena samo preduzeća sa 20 i više zaposlenih. U periodu 2017. - 2019. u obuhvatu je uključen isti broj kompanija (870) sa blagim povećanjem broja radnika u odnosu na prethodnu godinu¹¹. U 2020. je registrovano blago smanjenje broja stranih podružnica (sa istim učešćem u ukupnom SPS obuhvatu) i smanjenja zaposlenih (uz povećanje učešća u ukupnom SPS obuhvatu). Obzirom da su podaci za 2020. tako je i evidentan uticaj pandemije COVID-19, posebno ako analiziramo promjena broja zaposlenih po djelatnostima.

U 2020. godinu broj stranih podružnica u BiH iznosio je 863, što je 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat). Najveći broj stranih podružnica je u područjima Prerađivačka industrija (30.4%) i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala (28.5%).

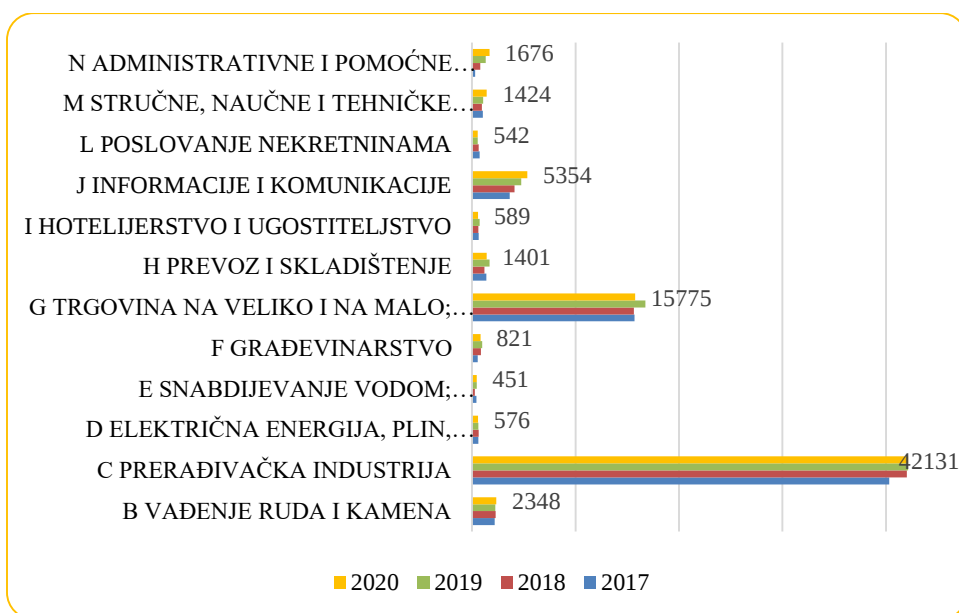
¹¹ U odnosu na podatke za 2014. kada je bilo 388 stranih podružnica i 57,768 zaposlenih u 2015. je obuhvaćeno 407 kompanija sa 60,041 uposlenik. U 2016. godinu broj stranih podružnica u BiH iznosio je 423, što je 12.7% od ukupnog broja poslovnih subjekata sa 20 i više zaposlenih obuhvaćenih SPS istraživanjem (SPS obuhvat u toj godini). Strane podružnicu su u 2016. godini imale 63,758 zaposlenih što je o je 20.2% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu. U 2017. godini broj stranih podružnica u BiH iznosio je 870, što je 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) sa 67,494 zaposlenih što je 12.8% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

U 2018. godinu broj stranih podružnica u BiH iznosio je ponovo 870 ili 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat) sa 69,957 zaposlenih što je 12.9% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

U 2019. godinu broj stranih podružnica u BiH je također iznosio je 870, što je 1.3% od ukupnog broja poslovnih subjekata (preduzeća i preduzetnici) obuhvaćenih strukturnim poslovnim statistikama (SPS obuhvat). Strane podružnicu su u 2019. godini imale 73,350 zaposlenih što je 13.1% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu.

Strane podružnice su u 2020. godini imale 73,088 zaposlenih što je 13.5% od ukupnog broja zaposlenih u SPS obuhvatu. Najveći broj zaposlenih u okviru stranih podružnica je u Prerađivačkoj industriji (57.6%) i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala (21.6%). Promjene u broju zaposlenih su registrovane sa značajnijim smanjenjem u okviru: Hotelijerstva i ugostiteljstva, Građevinarstva i prevoza i skladištenja. U isto vrijeme značajnija povećanja broja zaposlenih su registrovana u okviru: Stručne, naučne i tehničke djelatnosti, Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti i Informacije i komunikacije.

Broj zaposlenih u stranim podružnicama po djelatnostima

Izvor: Agencija za statistiku BiH (BHAS);

Prema podacima Agencije za statistiku BiH:

Posmatrano po zemljama porijekla, 64.8% stranih podružnica (ili 559) je iz zemalja članica Evropske unije koje zapošljavaju 69.6% zaposlenih u stranim podružnicama (ili 50,902), a 35.2% (ili 304) iz zemalja koje nisu članice Evropske unije sa 30.4% zaposlenih (ili 22,186).

Iz država članica EU obuhvaćeno je 559 kompanija i to najviše iz: Hrvatske (115 kompanija), Austrije (93), Slovenije (89), Njemačke (80), Italije (49) i Nizozemske (33 kompanije). Iz država van EU u okviru SPS obuhvaćeno je 304 kompanija a najviše iz: Srbije (88), Švicarske (28), Velike Britanije (23) i Turske (21 kompanije).

Najviše zaposlenih registrovano je u kompanijama iz: Slovenije 12.1%, Njemačke 11.0%, Italije 10.7%, Hrvatske 9.0%, Austrije 8.9%, Srbije 8.0%, Nizozemske 8.0% i Švicarske 6.5%.

Učešće stranih podružnica u ukupno ostvarenoj dodanoj vrijednosti po faktorskim troškovima SPS obuhvata je bilo 18.4%. Prerađivačka industrija u stranim podružnicama učestvovala je sa 46.0%, i Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala sa 22.9%.

PROGNOZE DSI ZA 2022. I NAREDNE GODINE

Analiza kretanja ekonomskih trendova i predviđanja najznačajnijih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini su u nadležnosti Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP). Prognoze ekonomskih trendova, pa tako i direktnih stranih investicija, dostupne su okviru Perspektiva za određeni period (Outlook) koje DEP objavljuje dvaput godišnje (proljeće/jesen). U julu 2022. godine DEP je objavio Informaciju o perspektivama za Bosnu i Hercegovinu 2022 - 2025. godine.

Prognoze Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP), u sklopu Informacije za period 2022-2025. godine navode: „*Pozitivno na ulaganja bi se mogla odraziti činjenica da je Bosna i Hercegovina odnedavno potpisnica Zelene agende za Zapadni Balkan čime je stvorena mogućnost za povlačenje sredstava predpristupne pomoći EU za zelenu tranziciju u energetsom sektoru. Time bi se SDU (strana direktna ulaganja) u narednim godinama postepeno počela oporavljati te bi u prosjeku dostizala oko 2% BDP (u 2023. godini dostigla 2.1% te u 2024. godini i 2025. godini oko 2.2% BDP).*

U zavisnosti od razvoja konflikta u Ukrajini i posljedičnog odgovora međunarodne zajednice odvijace se i mogući ekonomski scenariji. Zaoštravanje sankcija, potpuni prekid dosadašnjih linija snabdijevanja gasom, naftom i ostalih sirovinama koje su se do sada uvozile iz Rusije prouzrokovace još veća inflatorna kretanja, te onemogućiti ili usporiti investicione projekte u regionu i Bosni i Hercegovini. Time bi u zemlji naročito bilo pogođeno ulaganje u naftnu i plinsku industriju koja je najvećim dijelom vezano za ruske kompanije. Sigurno da i činjenica da je Bosna i Hercegovina još uvijek pod sankcijama Energetske zajednice neće doprinijeti novim ulaganjima. Moguće ponovno širenje pandemije, usložnjavanje političkih ali i sigurnosnih prilika u zemlji dodatno bi se negativno odrazilo i na stanje SDU čije bi učešće u BDP-u bilo ispod 2%“.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) u okviru svojih godišnjih izvještaja (WIR, World Investment Report) takođe predviđa i kretanja globalnih stranih investicija za naredne godine.

Nakon značajnog pada DSI u svijetu u 2020. godini uslijed pandemije COVID-19 i oporavka u 2021. prognoze za nastavak rasta stranih ulaganja u 2022. nisu optimistične. Rat u Ukrajini i sankcije Rusiji su prouzrokovale značajne turbulencije i globalnu inflaciju. Prema UNCTAD-u: „*Globalna direktna strana ulaganja u 2022., a moguće i u narednim godinama, će biti pod utjecajem sigurnosne i humanitarne krize, makroekonomskih šokova izazvanih sukobom, povećanja cijena energije i hrane i povećane neizvjesnosti investitora*“.

Rat, sa svojim direktnim implikacijama na ulaganja u i iz Ruske Federacije i Ukrajine, i njegovim efektima kroz sankcije, nestašicu energije i osnovnih roba, kao i širi makroekonomski utjecaj, nije jedini faktor koji negativno utiče na izgled DSI za 2022. godinu. Kriza izazvana pandemijom i poremećaji u lancima snabdijevanja nije još u potpunosti sanirana. Već u 2021. godini je uticala na značajno povećanje cijena repromaterijala. Rasplamsavanje COVID-19 u Kini je bio razlog za ponovno zatvaranje u nekim područjima koja igraju važnu ulogu u globalnim lancima vrijednosti (GVC). Nadalje, prema UNCTA-u: negativno raspoloženje na finansijskom tržištu i znaci

nadolazeće recesije mogli bi uticati na pad DSI. Očekivano povećanje kamatnih stopa u Sjedinjenim Državama, Evropi i drugim velikim ekonomijama koje bilježe značajan porast inflacije moglo bi usporiti tržišta spajanja i preuzimanja kasnije tokom godine i usporiti rast međunarodnog projektnog finansiranja.

Generalno, UNCTAD predviđa da se zamah rasta iz 2021. godine ne može održati i da će globalni tokovi direktnih stranih investicija u 2022. vjerojatno krenuti silaznom putanjom, a u najboljem slučaju ostati na istom nivou. Međutim, čak i ako bi tokovi ostali relativno stabilni u smislu vrijednosti, nove projektne aktivnosti će biti usporene zbog neizvjesnosti investitora.

Prema podacima objavljenim u okviru Global Investment Trends Monitor (UNCTAD) sa preliminarnim kvartalnim podacima u 2022. godini, potvrđen je pad DSI u svijetu. Mada su globalne direktne strane investicije u prvoj polovini 2022. i dalje bile u porastu jer je snažan zamah rasta iz 2021. održan u prvom tromjesečju, prema podacima UNCTAD-a u drugom kvartalu 2022. globalne DSI su pale -31% u odnosu na prvi kvartal 2022. ili -7% u odnosu na prosječna kvartalna ulaganja u 2021. godini. Uz pad ukupnih DSI evidentiran je i pad prekograničnih ulaganja u projekte vezane za klimatske promjene (ublažavanje klimatskih promjena i prilagođavanje). Broj najava novih projekata u prva tri kvartala 2022. bio je -7% manji u ublažavanju posljedica klimatskih promjena (obnovljivi izvori energije, energetska efikasnost, niskougljični transport, zeleni minerali) i -12% manji u sektorima prilagođavanja (upravljanje vodama i ostala prilagođavanja), u odnosu na 2021. godinu.

U skladu sa prethodnim procjenama, očekivanja za cijelu godinu su značajno usporavanje globalnih DSI. „*Negativan trend odražava promjenu raspoloženja investitora zbog krize hrane, goriva i finansija širom svijeta, zbog rata u Ukrajini, rastuće inflacije i kamatnih stopa, kao i straha od nadolazeće recesije.*“ (UNCTAD, Investment Trends Monitor, No. 43)

UNCTAD - WORLD INVESTMENT REPORT 2022

Globalni tokovi direktnih stranih investicija

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)

U junu 2022. godine, UNCTAD je objavio Izvještaj o globalnim tokovima direktnih stranih investicija za 2021. godinu – World Investment Report 2022 (WIR 2022), sa podnaslovom INTERNATIONAL TAX REFORMS AND SUSTAINABLE INVESTMENT.

Detaljnija analiza izvještaja WIR 2022 je dostupna na web stranici Agencije i dostavljena je u prilogu ove analize, te su u nastavku navedeni osnovni podaci.

Za razliku od prethodnih godina, grupa zemalja u tranziciji¹² nije izdvojena u okviru izvještaja WIR 2022. Zemlje su u zavisnosti od geografske lokacije sada u okviru grupa: Ostale evropske zemlje, Centralna Azija ili Zapadna Azija. Bosna i Hercegovina, sa zemljama regiona, je u grupi Ostale evropske zemlje i razvijene zemlje.

WIR 2022 – GLOBALNI TOKOVI DIREKTNIH STRANIH INVESTICIJA U 2021.

Direktne strane investicije su u 2021. iznosile 1.58 biliona dolara, u odnosu na prethodnu godinu porasle su 64% i sa iznosom koji je veći od iznosa iz 2019. tj. prije uticaja pandemije COVID-19. Globalni tokovi direktnih stranih investicija u 2021. su porasli više od očekivanja¹³. Oporavak je pokazao značajan zamah uz procvat tržišta spajanja i akvizicija (M&A) i brz rast međunarodnog projektnog finansiranja. Mada neujednačen, oporavak DSI 2021. je donio rast u svim regijama. Najveći udio ili skoro tri četvrtine globalnog povećanja je rezultat rasta u razvijenim zemljama, gdje su DSI dostigle 746 milijardi dolara (više nego dvostruko u odnosu na nivo iz 2020. godine). Povećanje je uglavnom uzrokovano M&A transakcijama i visokim nivoom zadržane dobiti multinacionalnih preduzeća (MNE), što je dovelo do značajnih finansijskih tokova unutar firmi i velikih fluktuacija DSI u značajnim investicionim centrima. Visok nivo zadržane dobiti u 2021. godini rezultat je rekordne dobiti MNE-a.

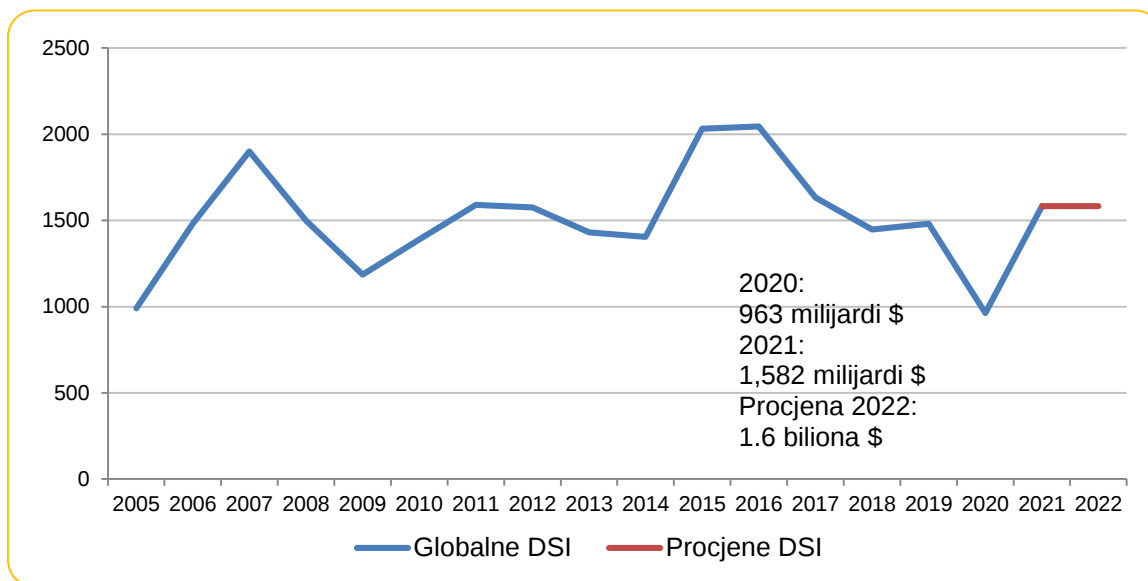
Na žalost, dok se posljedice pandemije saniraju, nova kriza i rat u Ukrajini utiču na DSI, pa je malo vjerovatno da će se zamah rasta iz 2021. održati. Globalna inflacija i trostruka kriza hrane, goriva i finansija je izražena širom svijeta. Neizvjesnost za investiranje bi mogla izvršiti značajan pritisak na smanjenje globalnih stranih direktnih investicija u 2022. godini.

¹² Zemlje u tranziciji činile su dvije grupe zemalja: CIS (Commonwealth of Independent States) ili Zajednica Nezavisnih Država i SEE (South-East Europe) tranzicijske zemlje Jugoistočne Evrope (Albanija, BiH, Crna Gora, Makedonija i Srbija) i Gruzija.

U okviru zemalja u tranziciji značajnije učešće su imale CIS zemlje, predvođeno Ruskom Federacijom. DSI tokova u i iz tranzicijskih ekonomija dosegli su rekordne iznose u 2013. godini, prvenstveno zahvaljujući Ruskoj Federaciji. Rusija je bila treća zemlja po iznosu investicija u zemlji i četvrta zemlja investitor u svijetu.

¹³ Prema izvještaju iz prethodne godine prognozirani rast DSI 10 - 15% za 2021. godinu, te da će iznos globalnih DSI i dalje biti oko 25% ispod nivoa dostignutog u 2019. godini. U okviru WIR 2021. UNCTAD prognozira daljnji rast DSI u svijetu u 2022. godini (15 - 20%) i dostizanje 1.4 biliona dolara, mada također navode da bi prema najoptimističnijim prognozama DSI u 2022. mogao dostići 1.5 biliona dolara, tj. nivo iz 2019. godine. Posljednji izvještaj WIR 2022. uz podatke za 2021. donosi revidirane podatke za prethodne godine i izmijenjene prognoze za narednu godinu.

Trend globalnih direktnih stranih investicija (DSI priliv) 2005 – 2021, u milijardama dolara

Izvor: UNCTAD, World Investment Report – podaci od 2016. WIR 2022

Globalni tokovi DSI

UNCTAD prati podatke o kretanju stranih direktnih investicija, promatrajući priliv kapitala u zemlje (inflow) i iznose investicija iz zemalja (outflows), a od 2022. u okviru dvije velike grupe zemalja: razvijene zemlje i zemlje u razvoju. U skladu sa statističkom praksom, ali i izmjenama obzirom da su zemlje u tranziciji sada u okviru razvijenih i zemalja u razvoju, posljednji izvještaj donosi i revidirane podatke za prethodne godine.

Direktna strana ulaganja u grupe zemalja (priliv – inflows):

Region / Ekonomija	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Stopa rasta 2021/2020
	Milijarde US\$ (% učešće u ukupnom iznosu)						%
Svijet	2,045 (100%)	1,632 (100%)	1,448 (100%)	1,481 (100%)	963 (100%)	1,582 (100%)	64.3%
Razvijene zemlje	1,385 (67.7%)	937 (57.4%)	753 (52.0%)	765 (51.7%)	319 (33.1%)	746 (47.2%)	133.8%
Zemlje u razvoju	661 (32.3%)	695 (42.6%)	695 (48.0%)	716 (48.3%)	644 (66.9%)	836 (52.8%)	29.8%

Izvor: UNCTAD World Investment Report: WIR 2022

Prema iznosima priliva DSI po grupama zemalja, evidentno je da razvijene zemlje utiču na globalni trend, sa velikim razlikama priliva po godinama. Zemlje u razvoju su imale manje oscilacije priliva po godinama. U 2021. su imale nešto skromnije povećanje u odnosu na razvijene

zemlje, ali je učešće globalnih investicija u 2020. i 2022. bilo veće, tj. preko 50% u zemljama u razvoju.

Zemlje koje su privukle najviše stranih investicija u 2021. godini su Amerika i Kina koje su bile na prvim pozicijama i u prethodnoj godini. Uz **Ameriku** (367 milijardi US\$) i **Kinu** (181 milijarda US\$) po iznosu stranih investicija koje su primili u prethodnoj godini slijede: **Hong Kong** (141), **Singapur** (99), **Kanada** (60) i **Brazil** (50 milijardi US\$).

Zemlje koje su investirale najviše u 2021. godinu su: Amerika (403 milijarde dolara), **Njemačka** (152), **Japan** (147), **Kina** (145) i **Velika Britanija** (108 milijardi dolara). U 2021. multinacionalne kompanije (MNE) iz razvijenih ekonomija više su nego udvostručile svoje investicije u inostranstvu na 1.3 biliona dolara. Ukupne vanjske investicije evropskih MNE-a oporavile su se sa negativnog iznosa u 2020. od -21 milijarde dolara na 552 milijarde dolara.

Investicije iz grupa zemalja (strana ulaganja iz zemalja - outflows):

Region / Ekonomija	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Stopa rasta 2021/2020
	Milijarde US\$ (% učešće u ukupnom iznosu)						%
Svijet	1,597 (100%)	1,610 (100%)	941 (100%)	1,124 (100%)	780 (100%)	1,707 (100%)	118.8%
Razvijene zemlje	1,211 (75.8%)	1,162 (72.2%)	565 (60.0%)	737 (65.6%)	408 (52.3%)	1,269 (74.3%)	211.0%
Zemlje u razvoju	386 (24.2%)	448 (27.8%)	376 (40.0%)	387 (34.4%)	372 (47.7%)	438 (25.7%)	17.7%

Izvor: UNCTAD World Investment Report: WIR 2022

Očekivano, iznosi stranih investicija iz grupe zemalja su značajno veći iz razvijenih zemalja, a u 2021. su porasli za 211.0%.

Povećanje i priliv DSI u 2021. godini po grupama zemalja je iznosio: Azijske zemlje u razvoju (619 milijardi dolara) su registrovale povećanje 19% u odnosu na prethodnu godinu, Sjeverna Amerika (iznos 427 milijardi dolara) sa najvećim povećanjem 145%, Evropa (219) i značajno povećanje 134%, Latinska Amerika i Karibi (134) sa povećanjem 56% i Afrika i (83 milijarde dolara) sa povećanjem 113% u odnosu na prethodnu godinu.

Globalne DSI, posmatrano po komponentama, najviše su porasle u okviru zadržanih zarada 86%. Globalna ulaganja u kapital su porasla umjerenije sa 15%, odražavajući ograničeni rast novih projekata, a prema UNCTAD-u i pomak ka međunarodnom projektnom finansiranju (koje često uključuje mnogo manju komponentu kapitala i veće oslanjanje o finansiranju duga). Intrakompanijski krediti su ostali negativni u mnogim zemljama.

Globalne DSI po vrstama investicija, sektorima i komponentama

UNCTAD prati direktne strane investicije u okviru tri vrste ulaganja: spajanje i akvizicije (M&A), nova ulaganja (greenfield) i međunarodno projektno finansiranje. Kako je već navedeno, uz

skromniji porast greenfield ili nove investicije se još uvijek nisu oporavile u 2021. godini, naročito u zemljama u razvoju.

Globalno najavljeni projekti u 2021. godini:

- Greenfield ili nove investicije su po vrijednosti porasle 15% (659 milijardi US\$), a po broju projekata 11% (14,710);
- Spajanja i akvizicije (M&A) po vrijednosti 53% (728 milijardi US\$, a po broju projekata 43% (8,846);
- Međunarodno projektno finansiranje je u 2021. po vrijednosti poraslo 146% (1,188 milijardi US\$), a po broju projekata 68% (2,115).

Uz nejednaku raspodjelu po grupama zemalja, različiti su i najznačajniji sektori i industrije za pojedine vrste investicija.

Stanje DSI u globalnim okvirima

Posmatrano po ukupnim direktnim stranim investicijama ili stanju DSI, u decembru 2021. globalne ukupne DSI u zemlje iznose 45.4 biliona US\$, a prema porijeklu 41.8 biliona US\$.

Razvijene zemlje imaju najveće učešće u globalnim iznosima DSI. Učešće DSI od 72.9% je realizovano u razvijenim zemljama, a 79.0% stranih investicija je porijeklom iz razvijenih zemalja u okviru stanja globalnog DSI zaključno sa decembrom 2021. godine.

Tabelarni prikaz:

Region / Ekonomija	Stanje DSI po destinacijama			Stanje DSI prema porijeklu investicija		
	2000	2010	2021	2000	2010	2021
	Milijarde US\$ (% u ukupnom DSI)			Milijarde US\$ (% u ukupnom DSI)		
Svijet	7,377 (100.0%)	19,907 (100.0%)	45,449 (100.0%)	7,408 (100.0%)	20,471 (100.0%)	41,798 (100.0%)
Razvijene zemlje	5,860 (79.4%)	13,846 (69.6%)	33,119 (72.9%)	6,740 (91.0%)	17,568 (85.8%)	33,009 (79.0%)
Zemlje u razvoju	1,517 (20.6%)	6,061 (30.4%)	12,330 (27.1%)	668 (9.0%)	2,903 (14.2%)	8,789 (21.0%)

Izvor: UNCTAD World Investment Report WIR 2022

Zemlje regiona prema podacima UNCTAD-a

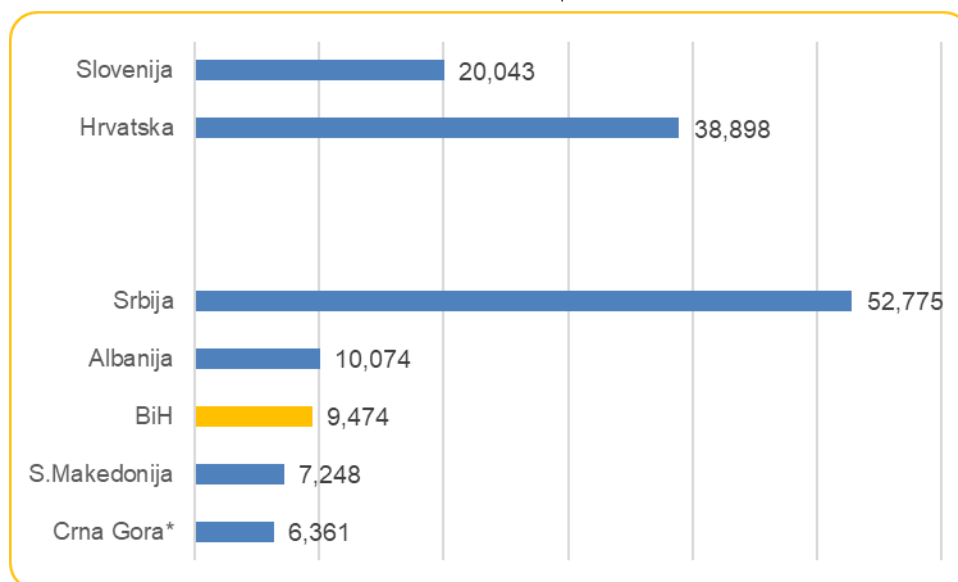
U okviru izvještaja WIR 2022 nisu izdvojene zemlje u tranziciji, kao ni tranzicijske zemlje Jugoistočne Evrope (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija i Srbija). Bosna i Hercegovina i ostale zemlje Jugoistočne Evrope su u izvještaju WIR 2022. navedene u grupi Ostale evropske zemlje i u grupi su razvijenih zemalja, zajedno sa ostalim evropskim zemljama koje nisu u EU (Švicarska, Norveška, Island, Velika Britanija) i nekim od CIS zemalja (Rusija, Ukrajina, Bjelorusija i Moldova).

Rat u Ukrajini i sankcije Rusiji utiču na globalne poremećaje tržišta, a imaju i izražen direktan uticaj na interes potencijalnih stranih investitora u grupi Ostale evropske zemlje, kojoj pripadaju.

Mada u okviru izvještaja WIR 2022 nisu izdvojeni iznosi, tekstualni opisi ili prognoze za grupu zemalja Jugoistočne Evrope ili Zapadnog Balkana, tokove i stanje DSI možemo pratiti po pojedinačnim iznosima za zemlje regiona. Radi usporedbe, u okviru zemalja regiona će biti predstavljeni i podaci za Hrvatsku i Sloveniju, koje su u sastavu EU zemalja.

Prema ukupno registovanom stanju DSI na kraju 2021. godine, Bosna i Hercegovina je na trećem mjestu iza Srbije i Albanije u okviru grupe zemalja Zapadnog Balkana ili peta na listi zemalja regiona ukoliko u obzir uzmemo i Hrvatsku i Sloveniju.

Stanje direktnih stranih ulaganja u decembru 2021. godine
milioni US\$

Izvor: UNCTAD World Investment Report, WIR 2022 (*procjena)

Bosna i Hercegovina je u decembru 2021. prema podacima UNCTAD-a, privukla ukupno 9,474 miliona US\$, što je za 41.2% više u odnosu na 6,709 miliona US\$ iz 2010. godine.

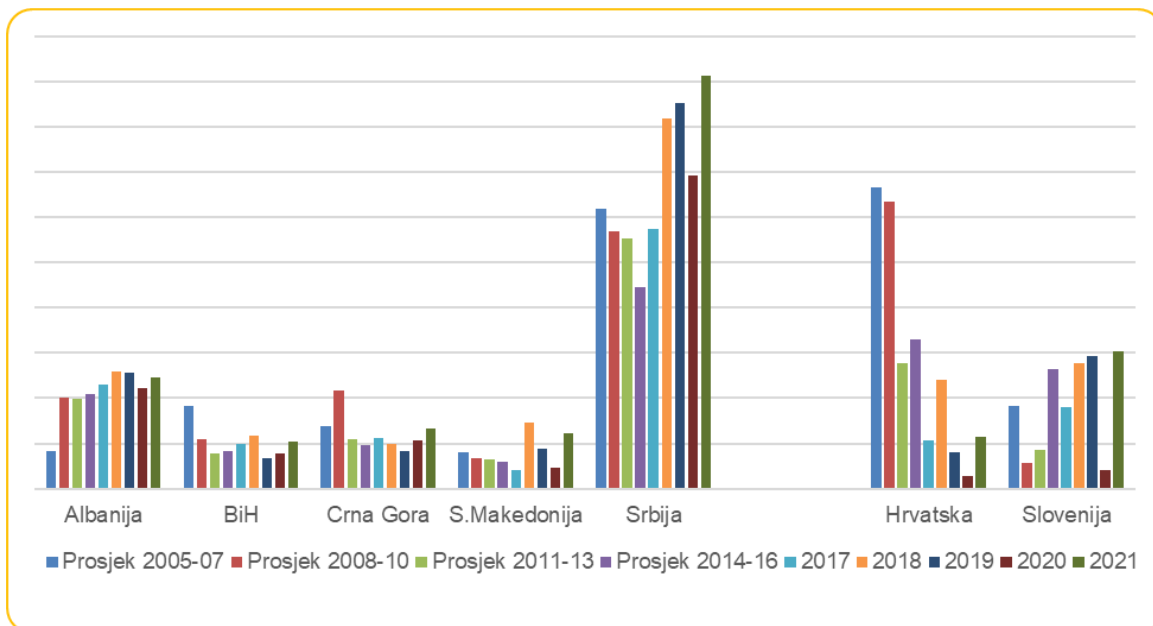
Pregled godišnjih iznosa (tokova) direktnih stranih investicija u regionu u prethodnih šest godina i ukupan iznos DSI u decembru 2021., u milionima US\$

Država	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Ukupno XII 2021
Albanija	1,101	1,149	1,290	1,288	1,108	1,234	10,074
BiH	350	492	581	342	395	519	9,474
Crna Gora	226	559	490	416	529	664	*6,361
S. Makedonija	375	205	725	446	230	606	7,248
Srbija	2,352	2,878	4,091	4,270	3,469	4,563	52,775
Zapadni Balkan	4,647	5,283	7,177	6,762	5,731	7,586	85,932
Hrvatska	273	539	1,203	397	136	569	38,898
Slovenija	1,246	898	1,384	1,463	206	1,517	20,043

UNCTAD World Investment Report, WIR 2022 (*procjena);

Povećanje ukupnih DSI u 2021. u odnosu na 2010. godinu iznosi 110.4% za zapadni Balkan ili 73.0% za zemlje regiona.

Grafički prikaz DSI po zemljama, u milionima US\$

Izvor: UNCTAD, World Investment Report (WIR 2022 od 2017)

U 2021. godini, prema podacima UNCTAD-a, registrovano je povećanje DSI u odnosu na prethodnu godinu 32% za zemlje zapadnog Balkana ili 59% za zemlje regiona (sa Hrvatskom i Slovenijom). Iznos DSI u 2021. kao i u prethodnim godinama je bio najveći u Srbiji. Povećanje DSI je registrovano u svim zemljama, a najveća povećanja registrovana su u Sloveniji, Hrvatskoj i Sjevernoj Makedoniji (u odnosu na skromne iznose iz 2020. godine). Bosna i Hercegovina je sa 31% imala najskromnije povećanje, pa tako sa 519 miliona US\$ i najskromniji iznos DSI u 2021. u odnosu na zemlje regiona.

Ako uspoređujemo od 2010. godine, za zemlje zapadnog Balkana, najznačajnija povećanja su registrovana u 2011. i 2018. godini (iznosi 7,342 i 7,177 miliona US\$) a najveći pad investicija u 2012. godini (iznos 3,312 miliona US\$). Smatra se da je značajno smanjenje investicija u 2012. godinu bilo posljedica smanjenja ulaganja iz zemalja EU, koje su se suočavale sa posljedicama ekonomske krize, a najznačajniji su investitor u regiji.

Investicije iz zemalja zapadnog Balkana, su u globalnim okvirima skromne, a u decembru 2021. godine su dostigle 6,354 miliona US\$. Iako skromne veće su u odnosu na 2,425 miliona US\$ iz 2010. godine. **Investicije iz zemalje regiona** su u decembru 2021. dostigle 20,796 miliona US\$, u odnosu na 15,486 miliona US\$ iz 2010. godine. Od zemalja regiona po ukupnim investicijama u inostranstvo prednjače: Slovenija (8,390 miliona US\$), Hrvatska (6,052) i Srbija (4,537 miliona US\$). Zemlje zapadnog Balkana, pa i regiona, u globalnim okvirima nisu značajne po iznosima investicija u inostranstvo, ali su svakako značajne u samom regionu. Susjedne zemlje su uobičajeno značajni investitori i ekonomski partneri.

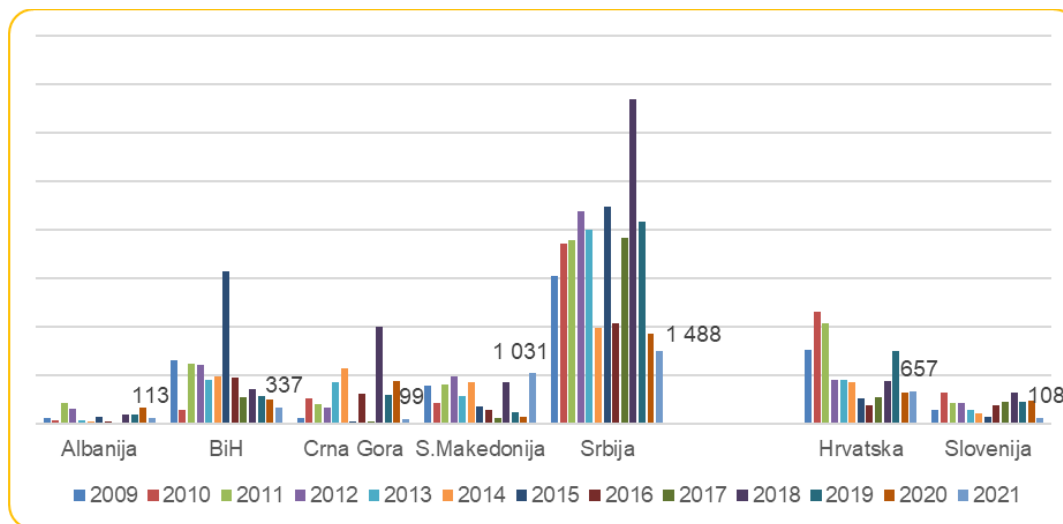
Pregled godišnjih iznosa stranih investicija iz zemalja regiona u prethodnih šest godina i ukupan iznos investicija u inostranstvu u decembru 2021, u milionima US\$

Država	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Ukupno XII 2021
Albanija	64	26	83	128	88	63	830
BiH	39	79	2	31	57	38	679
Crna Gora	-185	11	109	75	-5	11	*106
S. Makedonija	24	2	12	40	53	91	202
Srbija	250	147	363	294	112	275	4,537
Jugoistočna Evropa	239	314	569	568	305	478	6,354
Hrvatska	-1,938	-725	201	-116	35	122	6,052
Slovenija	290	338	281	610	509	922	8,390

UNCTAD World Investment Report, WIR 2022 (*procjena);

Na osnovu najavljenih novih projekata stranih ulagača mogu se prognozirati trendovi DSI u narednom periodu. U 2020. je kao posljedica pandemije registrovano značajno smanjenje vrijednosti i broja najavljenih novih projekata u zemljama zapadnog Balkana i regiona. Na žalost, negativan trend je nastavljen i u 2021. godini. Vrijednost najavljenih novih DSI projekata je bila -16.5% za zapadni Balkan ili -20% za region.

Vrijednost najavljenih Greenfield projekata 2009-2021, zemlje regiona, u milionima US\$

Izvor: UNCTAD, World Investment Report, WIR 2022

Nakon 2008. godine kada je vrijednost najavljenih novih projekata za zemlje zapadnog Balkana bila najveća¹⁴, najveći iznos najavljenih novih projekata u prethodnih 10 godina je registrovan 2018. sa 10,431 miliona US\$ za zapadni Balkan ili 11,950 miliona US\$ uključujući Hrvatsku i Sloveniju.

¹⁴ U 2008. bilo najavljeno 16,743 miliona dolara novih projekata, a u 2007. 9,216 miliona dolara.

BOSNA I HERCEGOVINA I REGION

U IZVJEŠTAJIMA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

Iako su prognoze upućivale da značajnijeg rasta ekonomije Bosne i Hercegovine neće biti do 2022. godine, zvanični statistički podaci i makroekonomski pokazatelji objavljeni za 2021. godinu ukazuju na oživljavanje privrede.

Bosna i Hercegovina je u 2020. godini, usljed širenja globalne pandemije virusa Covid 19, zabilježila realni pad BDP-a od 3,2%. Međutim, već početkom 2021. godine došlo je do postepene stabilizacije epidemioloških i ekonomskih prilika u vanjskom okruženju (zemlje EU), što se pozitivno odrazilo i na ekonomsku aktivnost u zemlji. Tako je Bosna i Hercegovina u 2021. godini zabilježila realni rast BDP-a od 7.5% i rast industrijske proizvodnje od 10,7% u odnosu na 2020. godinu.

Centralna banka Bosne i Hercegovine (CBBH), a na osnovu brze procjene BDP-a, procjenjuje godišnji rast realne ekonomske aktivnosti u drugom kvartalu 2022. godine na 4.2%. Ovakav očekivani rast ekonomske aktivnosti u BiH implicira realni godišnji rast od 4.8% u prvom polugodištu 2022. godine. Međutim, očekuje se da će ekonomska aktivnost usporiti u drugoj polovini godine, imajući u vidu nastavak nepovoljnih faktora, prvenstveno u snabdijevanju prirodnim plinom i električnom energijom. Stopa rasta industrijske proizvodnje za devet mjeseci 2022. godine u odnosu na isti period 2021. godine je 3%. Inflacija u periodu januar-septembar 2022. godine je u porastu u odnosu na nivo godišnje stope za 2021.godinu. Izvoz je porastao za 34.1%, a uvoz za 38.3% u periodu januar-septembar 2022. godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, što je dovelo do smanjenja pokrivenosti uvoza izvozom za 2.0%.

Prema preliminarnim podacima Centralne banke BiH, sa procijenjenim zadržanim zaradama, za period januar – jun 2022, direktne strane investicije su iznosile 512.4 miliona KM¹⁵. Uz napomenu da su preliminarni podaci podložni naknadnim revizijama, strana ulaganja u periodu su manja za -39% u odnosu na isti period prethodne godine.

Nacionalna konkurentnost je jedna je od najvažnijih tema i zadataka nosilaca ekonomske politike u svakoj zemlji. Ekonomski rast, da bi imao povoljan uticaj na razvoj i dobrobit, mora proizlaziti iz konkurentnosti koja će biti održiva tokom vremena, a biti utemeljena na znanju, istraživanju i razvoju, kao i inovacijama, te u harmoniji s društvenim i ekološkim naslijeđem i željenom budućnošću. Imajući u vidu kompleksnost pojma nacionalne konkurentnosti, u nastavku su prezentovani izvodi iz izvještaja međunarodnih institucija koji na različite načine pristupaju mjerenju stanja u državi, stavljajući akcenat na određene faktore koji određuju konkurentnost države i koji predstavljaju mjerljive rezultate ostvarenog nivoa konkurentnosti.

Prema podacima iz izvještaja međunarodnih organizacija, a na osnovu većine indikatora, Bosna i Hercegovina i dalje zaostaje u odnosu na zemlje u okruženju. U prethodnim godinama je već navedeno da sporost i nedosljednost u provođenju reformskih ciljeva za rezultat ima i lošiju poziciju BiH u odnosu na ostale zemlje u brojnim analizama međunarodnih organizacija. Najčešće smo rangirani lošije u odnosu na zemlje regiona i na dnu smo ljestvice evropskih zemalja. Kao i u

¹⁵ Polugodišnji iznos DSI sa procijenjenim zadržanim zaradama za BiH nije uporedevi sa entitetskim iznosima za isti period, koji su navedeni na st. 14, obzirom da su entitetski iznosi dostupni bez zadržanih zarada.

prethodnim godinama, može se zaključiti da produbljivanje političke krize, sporost ili zastoj u otklanjanju poslovnih barijera i loša pozicija BiH u okviru izvještaja međunarodnih organizacija, otežavaju predstavljanje Bosne i Hercegovine kao pozitivne destinacije za ulaganje i privlačenje stranih investitora.

Cilj ove analize je da na jednom mjestu predstavi izvode iz najrelevantnijih međunarodnih izvještaja i prezentuje položaj BiH u odnosu na ostale države, prvenstveno one iz regiona i djelimično ukaže na glavne probleme vezane za konkurentnost, te hitnost potrebe za reformama.

DOING BUSINESS

World Bank / Svjetska banka

Tokom 17 godina svog postojanja, izvještaj Doing Business bio je cijenjen alat za zemlje koje žele mjeriti uslove i troškove poslovanja, te raditi na poboljšanju ukupne poslovne klime.

Objava prošlogodišnjeg izvještaja – Doing Business 2021 je suspendirana do završetka postupka nezavisne revizije. Naime, zabilježen je niz nepravilnosti u vezi s promjenama podataka u prethodnim izvještajima. Najavljen je sistematski pregled i procjena promjena podataka koje su se dogodile nakon institucionalnog postupka pregleda podataka za posljednjih pet izvještaja Doing Business. U cilju očuvanja integriteta i nepristrasnosti podataka i analiza, pristupilo se nezavisnoj reviziji procesa prikupljanja podataka i kontrola zaštite integriteta podataka, te retrospektivno korigovanje podataka zemalja koje su bile najviše pogođene nepravilnostima.

Nakon što su pregledane sve dosad dostupne informacije o poslovanju, uključujući nalaze prošlih pregleda, revizija i izvještaj koji je Banka objavila, u ime odbora izvršnih direktora, menadžment Grupe Svjetske banke objavio je 16. septembra 2021. godine odluku o prekidu objavljivanja Doing Business.

U izjavi, između ostalog, stoji “Grupacija Svjetske banke ostaje čvrsto posvećena unapređenju uloge privatnog sektora u razvoju i pružanju podrške vladama u kreiranju regulatornog okruženja koje to podržava. Uбудуće ćemo raditi na novom pristupu procjeni poslovne i investicione klime.”

INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA 2022

2022 INDEX OF ECONOMIC FREEDOM, The Heritage Foundation

Indeks ekonomskih sloboda predstavlja teorijsku analizu faktora koji utiču na institucionalno okruženje ekonomskog razvoja. Ekonomska sloboda predstavlja pravo svakog pojedinca da privređuje, raspolaže i upravlja svojim radom i imovinom. U ekonomski slobodnim društvima, vlade dopuštaju slobodno kretanje radne snage, kapitala i dobara, a minimalne intervencije države trebaju da se odnose samo na zaštitu osnovnih svojinskih prava.

Indeks ekonomskih sloboda rangira i ocjenjuje privrede zemalja na osnovu rezultata koje ostvaruju u 12 područja koja utiču na ukupnu ekonomsku slobodu, a koja su podijeljena na 4 kategorije kroz koje se vrši evaluacija:

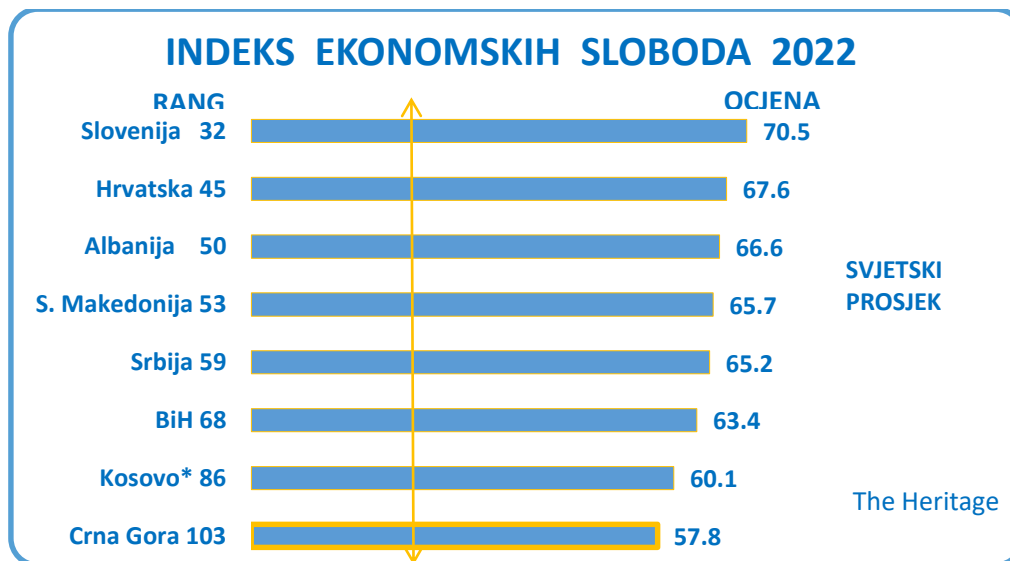
- Vladavina prava (prava vlasništva, integritet vlasti, efikasnost pravosuđa);
- Veličina administracije (državna potrošnja, poresko opterećenje i fiskalno zdravlje);

- Regulatorna efikasnost (sloboda poslovanja, sloboda rada i radne snage, monetarna sloboda);
- Otvorenost tržišta (sloboda trgovine, sloboda investiranja, finansijska sloboda).

Svaka od 12 kategorija ekonomskih sloboda ocjenjuje se pomoću ljestvice od 0 do 100. Ukupan rezultat ekonomske slobode za svaku zemlju predstavlja prosjek 12 posmatranih komponenti. Za Indeks 2022, većina podataka pokriva drugu polovinu 2020. do prve polovine 2021. U mjeri u kojoj je to moguće, informacije koje se razmatraju za svaki faktor bile su aktuelne od 30. juna 2021. Index ekonomskih sloboda 2022. obuhvatio je 177 zemalja svijeta od kojih je samo 7 dobilo najviše ocjene i svrstane su u grupu „ekonomski slobodnih“ zemalja. Dvadeset i sedam (27) zemalja su u kategoriji „uglavnom ekonomski slobodnih“, a 54 zemlje su „ekonomski umjereno slobodne“. S negativne strane Indeksa, 57 ekonomija su dobile ocjenu „uglavnom neslobodnih“ zemalja, a 32 se smatraju „represivnim“.

Prva država na ovogodišnjoj listi ekonomski najslobodnijih država je Singapur (84.4), zatim Švajcarska (84.2), Irska (82.0), Novi Zeland (80.6), Luksemburg (80.6), Tajvan (80.1) i Estonija (80.0). U prethodnim godinama Hong Kong je u ukupnom rezultatu zauzimao mjesto među ekonomski najslobodnijim državama. Hong Kong kao ni Makao nisu više uključeni u indeks. Bez sumnje Hong Kong i Makao, kao posebne upravne regije, uživaju ekonomsku politiku koja u mnogim pogledima nudi svojim građanima više ekonomskih sloboda nego što je dostupno prosječnom građaninu Kine, ali razvoj posljednjih godina nedvosmisleno je pokazao da su takve politike na kraju kontrolisane iz Pekinga. Prema potrebi u budućnosti razvoj Hong Konga i/ili Makau koji su relevantni za pitanja ekonomskih sloboda će se razmatrati u kontekstu ocjene u indeksu kao Kina.

Zemlje našeg regiona prema ovogodišnjem izvještaju, spadaju u grupu „ekonomsko umjereno slobodnih“ zemalja. Jedino je Slovenija u grupi „uglavnom ekonomski slobodnih“ i nalazi se na 32. mjestu. Hrvatska je na 45. mjestu, Albanija na 50. mjestu, Sjeverna Makedonija na 53. mjestu, Srbija 59, BiH 68, Kosovo* 86, dok se Crna Gora nalazi u grupi „uglavnom neslobodnih zemalja“ na 103. mjestu i posljednja je u regionu prema indeksu ekonomskih sloboda.

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244, <https://www.heritage.org/index/ranking>

Bosna i Hercegovina se nalazi na 68. mjestu od ukupno 177. zemalja svijeta. Ukupna ocjena naše zemlje iznosi 63,4, dok je prethodne godine ukupna ocjena iznosila 62,9, te se BiH nalazila na 82. mjestu od ukupno 178. zemalja svijeta. Bosna i Hercegovina je ostvarila porast od 0.5 poena poboljšanjem u kategoriji ocjene poreskog opterećenja. Bosna i Hercegovina je rangirana na 36. mjestu među 45 zemalja u regionu Evrope, a njen ukupni rezultat je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka. Od 45 zemalja, iza BiH na listi su: Azerbejdžan, Grčka, Moldavija, Kosovo*, Crna Gora, Turska, Rusija, Ukrajina i Bjelorusija. Ekonomski rast BiH je usporen od 2017. do 2019. godine, postao negativan 2020. godine i oporavio se 2021. Nastavljen je petogodišnji trend širenja ekonomske slobode. Poresko opterećenje je dobro, ali postoje pogoršanja u oblasti fiskalnog zdravlja, slobode trgovine i slobode rada. Uticaj COVID-19: Do 1. decembra 2021. godine 12.628 smrtnih slučajeva pripisano je pandemiji u BiH.

Sjeverna Makedonija: Sjeverna Makedonija, sa ocjenom 65.7, zauzima 53. mjesto, od ukupno 177 zemalja svijeta, te se nalazi u grupi „ekonomsko umjereno slobodnih“ zemalja. Za razliku od prošlogodišnjeg izvještaja pokvarila je svoj rezultat za sedam mjesta, kada je bila najbolje plasirana od država našeg regiona. Njen ukupan rezultat je smanjen za 2.9 poena, zbog smanjenja trgovinskih, monetarnih i poslovnih sloboda. Sjeverna Makedonija je rangirana na 32. mjestu među 45 zemalja u regionu Evrope, a njen ukupni rezultat je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Slovenija: Od država našeg regiona, Slovenija je najbolje plasirana u izvještaju Indeks ekonomskih sloboda 2022. Ocjena ekonomske slobode u Sloveniji iznosi 70.5, što je 32. pozicija po indeksu ekonomskih sloboda u 2022. godini. Slovenija je zauzela 22. mjesto od 45 zemalja Evrope, čime je poboljšala poziciju za šest mjesta u odnosu na prošlu godinu, a njen ukupni rezultat je iznad regionalnog i svjetskog prosjeka. Ukupni rezultat povećan je za 2.2 boda, prvenstveno zbog unapređenja u efikasnosti pravosuđa.

Srbija: Rezultat ekonomske slobode Srbije je 65.2 što čini njenu ekonomiju 59. u indeksu sloboda 2022. godine. Ukupna ocjena je smanjena za 2.0 boda, primarno zbog pogoršanja u oblasti poreskih opterećenja. Srbija je rangirana na 35. poziciji od 45 zemalja u regionu Evrope, čime je pogoršala poziciju za pet mjesta u odnosu na prošlu godinu, a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Kosovo*: Prema najnovijem izvještaju The Heritage Foundation 2022, Kosovo je zauzelo 86. poziciju ekonomskih sloboda za ovu godinu sa ocjenom od 60.1. Ukupna ocjena smanjila se za 6.4 boda, primarno zbog pogoršanja u oblasti poreskog opterećenja. Kosovo je rangirano na 40. mjestu među 45 zemalja u regiji Evrope, čime je pogoršalo poziciju za osam mjesta u odnosu na prošlu godinu, a ukupan rezultat je ispod regionalnog a iznad svjetskog prosjeka.

Albanija: Sa ukupnom ocjenom ekonomskih sloboda 66.6, Albanija je na 50. mjestu ljestvice sloboda svjetskih ekonomija. Ukupna ocjena se povećala za 1.4 boda, prvenstveno zbog poboljšanja u oblasti poreskog opterećenja i sloboda poslovanja. Albanija se nalazi na 30. mjestu

od 45 zemalja u regionu Evrope, čime je poboljšala poziciju za pet mjesta u odnosu na prošlu godinu, a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Hrvatska: Ocjena ekonomske slobode Hrvatske je 67.6, što čini njenu ekonomiju 45. najslobodnijom u Indeksu 2022. godine. Ukupna ocjena je porasla za 4.0 boda, prvenstveno zbog poboljšanja ocjene u kategoriji poreskih opterećenja, imovinskih prava i monetarne slobode. Hrvatska se nalazi na 27. mjestu od 45 zemalja regiona Evrope, čime je poboljšala poziciju za jedanaest mjesta u odnosu na prošlu godinu, a ukupna ocjena je ispod regionalnog prosjeka, ali iznad svjetskog prosjeka.

Crna Gora: Crna Gora u ovogodišnjem izvještaju ekonomskih sloboda zauzima 103. poziciju, te je najlošije plasirana od država našeg regiona. Ekonomska ocjena Crne Gore je 57.8. Ukupna ocjena je smanjena za 5.6 bodova, prije svega zbog pogoršanja u oblasti slobode trgovine, poslovne slobode i slobode rada. Crna Gora je rangirana na 41. mjestu među 45 država u Evropi, čime je pogoršala svoju poziciju za dva mjesta u odnosu na prošlu godinu, a ukupni rezultat je ispod regionalnog, a iznad svjetskog prosjeka.

EKONOMSKE SLOBODE ŠIROM SVIJETA 2022, septembar 2022

ECONOMIC FREEDOM OF THE WORLD 2022, Fraser Institute, September 2022

U godišnjem izvještaju Fraser Institute indeks se mjeri stepenom ekonomskih sloboda u 165 država svijeta. Indeks mjeri stepen do kojeg politike i institucije država podržavaju ekonomsku slobodu, a ključni faktori ekonomske slobode su lični izbor, sloboda razmjene, sloboda ulaska i takmičenja na tržištu, te sigurnost osobe i privatne svojine. Vrijednost indeksa se određuje na osnovu mjerenja stepena ekonomskih sloboda u pet oblasti: veličina vlade (potrošnja, investicije, preduzeća i porezi), pravni sistem i vlasnička prava, čvrstoća valute, sloboda međunarodne trgovine i regulacija (kredita, rada i biznisa).

U ovogodišnjem izvještaju Ekonomske slobode širom svijeta 2022 (sa podacima koji se odnose na 2020. godinu), Bosna i Hercegovina je zauzela 89. mjesto. Vrijednost indeksa ekonomskih sloboda za BiH iznosi 6.72 (na skali od 1 do 10 gdje viša vrijednost indeksa pokazuje viši nivo ekonomske slobode). Bosna i Hercegovina je pogoršala svoj rang u odnosu na prethodni izvještaj (za 2 mjesta, bila 87.), te i dalje ostaje najlošije plasirana zemlja regiona. Bosna i Hercegovina, prema Izvještaju, spada u grupu zemalja sa restriktivnim ekonomskim okruženjem. Najbolje ocjene BiH ima u okviru oblasti koja se tiče stabilnosti domaće valute i slobode međunarodne trgovine, dok je najslabiji ranking zabilježen u okviru oblasti pravnog sistema i vlasničkih prava.

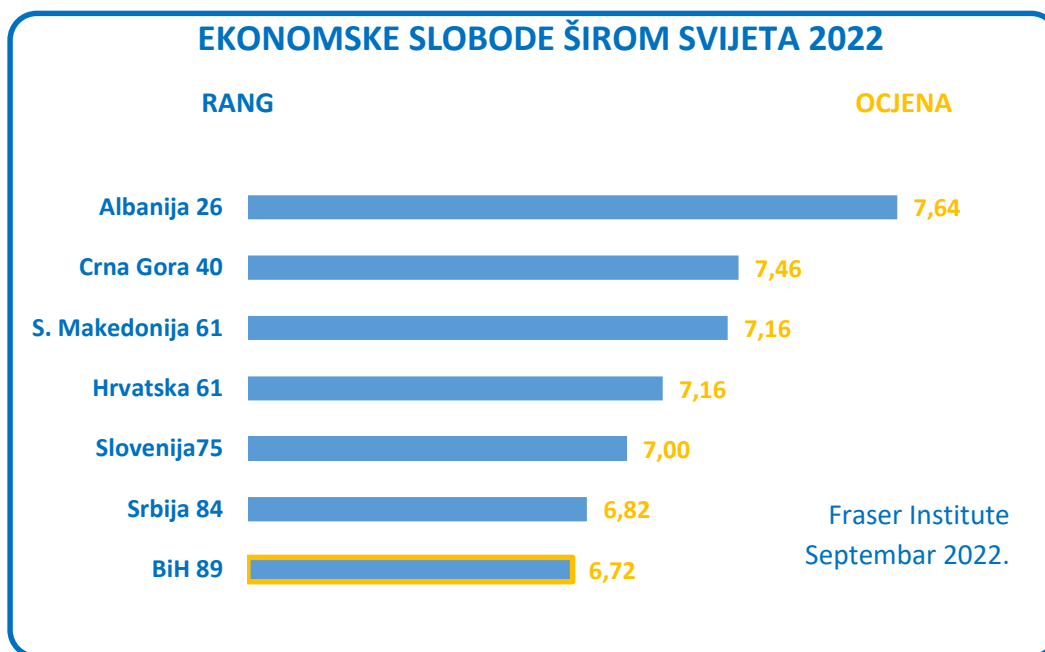
Ocjene BiH u ključnim komponentama ekonomskih sloboda:

- Veličina vlade: 6.64 (u odnosu na 6.85 od prošle godine);
- Pravni sistem i vlasnička prava: 4.27 (identično kao prošle godine 4.27);
- Pristup čvrstoj valuti: 8.32 (u odnosu na 8.4);
- Sloboda međunarodne trgovine: 7.25 (u odnosu na 7.81);
- Regulacija kredita, rada i biznisa: 7.11 (u odnosu na 7.39);

Kao i u prošlogodišnjem izvještaju, najbolje rangirana države svijeta je Hong Kong, a odmah ga slijedi Singapur. Ostale najbolje rangirane države su: Švicarska, Novi Zeland, Danska, Australija, SAD, Estonija, Mauricijus i Irska.

10 najlošije ocijenjenih država su: Demokratska Republika Kongo, Alžir, Republika Kongo, Iran, Libija, Argentina, Sirijska arapska Republika, Zimbabve, Sudan i na kraju Venecuela.

Sve države našeg regiona su u ovogodišnjem izvještaju plasirane bolje od BiH. Albanija sa ocjenom 7.64 je na visokom 26. mjestu, Crna Gora sa 7.46 na 40. mjestu, Sjeverna Makedonija i Hrvatska imaju iste ocjene 7.16 i nalaze se na 61. mjestu, Slovenija sa ocjenom 7.00 je na 75. mjestu, Srbija sa 6.82 na 84. mjestu, dok je BiH sa 6.72 plasirana na 89. mjesto globalne liste indeksa ekonomskih sloboda.

<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2022.pdf>

INDEKS PERCEPCIJE KORUPCIJE

CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2021, Transparency International, januar 2022.

Od 1995. godine Transparency International objavljuje Indeks percepcije korupcije (CPI) koji predstavlja najrašireniji pokazatelj percepcije korupcije u svijetu.

U januaru 2022. godine objavljen je izvještaj za 2021. godinu. Države se rangiraju prema ocjeni o raširenosti korupcije u njima, tako da indeks pokazuje do koje su mjere organi javne vlasti korumpirani. U posljednjem izvještaju se ukazuje na činjenicu da uprkos sve većem fokusu koji se u svijetu stavlja na borbu protiv korupcije, veliki broj zemalja, uključujući i BiH, presporo ostvaruje pomake u tim naporima.

Više od dvije trećine država ostvarilo je rezultat slabiji od 50 prema ovogodišnjem CPI-u, već desetu godinu zaredom, sa prosječnom ocjenom od samo 43 (na skali od 0 – 100, gdje 0 označava vrlo korumpirane države).

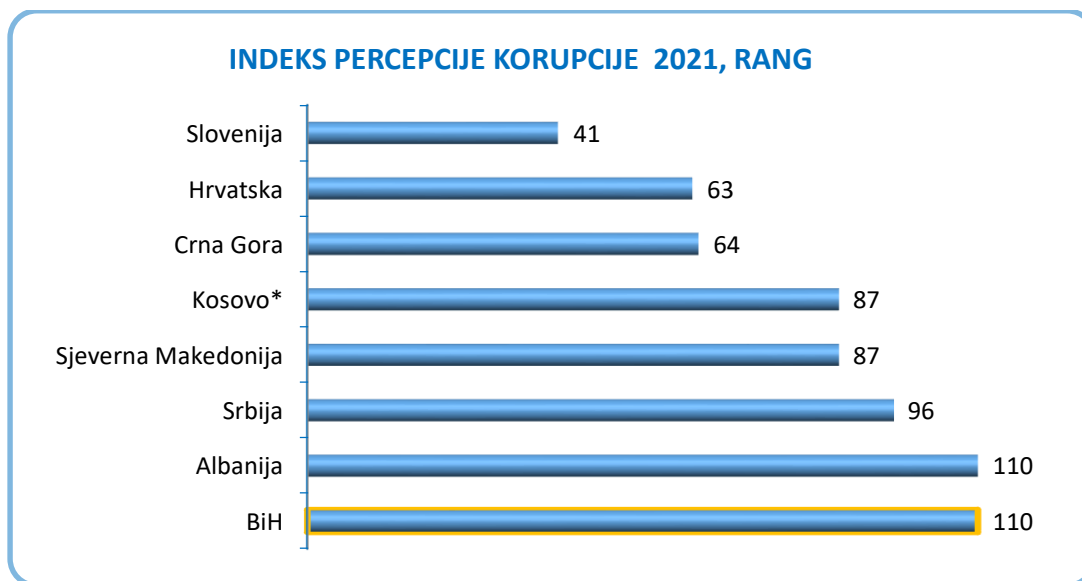
Indeks percepcije korupcije za 2021. godinu obuhvatio je 180 država i teritorija na osnovu 13. nezavisnih studija i anketa stručnjaka i privrednih subjekata. Bosna i Hercegovina je prema ovogodišnjem izvještaju zauzela 110. poziciju, sa ocjenom 35 (na skali: 0 – 100), ali i dalje predstavlja najlošiju ocjenu od 2012. godine od kada se Indeks percepcije korupcije (Corruption Perception Index – CPI) temelji na postojećoj metodologiji.

Ovogodišnjim rangom, koji je u odnosu na prošlogodišnji za jednu poziciju bolji, Bosna i Hercegovina se svrstava u red zemalja koje globalno u kontinuitetu najviše nazaduju. BiH 110. poziciju dijeli sa: Albanijom, Mongolijom, Malawijom i Tajlandom.

Od zemalja našeg regiona, najbolje rangirana je Slovenija, na 41. mjestu (prema CPI-u 2020. bila na 35. mjestu), zatim slijedi Hrvatska, koja zauzima 63. poziciju (kao i u prošlogodišnjem izvještaju.), Crna Gora se nalazi na 64. poziciji, (ranije bila na 67.), Kosovo* i S.Makedonija dijele 87. mjesto (ranije 104. i 111.mjesto), Srbija na 96. poziciji (ranije 94. pozicija), a Albanija sa Bosnom i Hercegovinom dijeli 110. poziciju i najlošije su rangirane u regionu (ranije bile 111.mjesto).

U CPI- u 2021., od zemalja regiona najviše su nazadovale Slovenija (sa 35. na 41.), Albanija (sa 104 na 110). i Srbija (sa 94. na 96.), a izvjestan napredak su ostvarile Crna Gora (sa 67. na 64), Kosovo* sa (104. na 87.), S.Makedonija (sa 111 na 87.), i Bosna i Hercegovina (sa 111. na 110.), a Hrvatska je ostvarila isti rezultat u odnosu na prethodnu godinu (Hrvatska 63.)

Najbolje rangirane svjetske zemlje po Indexu percepcije korupcije su: Danska, Finska i Novi Zeland na prvom mjestu, a na začelju tabele se nalaze: Somalija i Sirija koje dijele 178. mjesto i Južni Sudan na 180. mjestu.

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2022.pdf>

Prema posljednjem Izvještaju o indeksu percepcije korupcije, Bosna i Hercegovina u posljednjih devet godina nije napravila realan napredak u borbi protiv korupcije. Nazadovanje se ogleda u vrijednosti indeksa percepcije koji je u izvještajima za 2012. i 2013. godinu iznosio 42, u 2016. je

bio 39, u 2017. i 2018. godini je iznosio 38, u 2019. vrijednosti indeksa je bila 36, a u 2020. i 2021. godini indeks je iznosio 35.

U izvještaju se navodi da BiH nema adekvatnu politiku ni strategiju za borbu protiv korupcije, a zakonski okvir već godinama čeka na potpunu i sveobuhvatnu rekonstrukciju, što nedvosmisleno naglašava i Evropska komisija među 14 prioriteta za dobijanje kandidatskog statusa. Bosna i Hercegovina bi u narednom periodu trebalo da uloži dodatne napore u borbi protiv korupcije, a autore izvještaja ohrabruje nova strategija Evropske unije za Zapadni Balkan, koja na nedvosmislen način kao ključni problem ističe zarobljenost države od strane političke elite, a kao najvažniji prioritet navodi uspostavljanje vladavine prava.

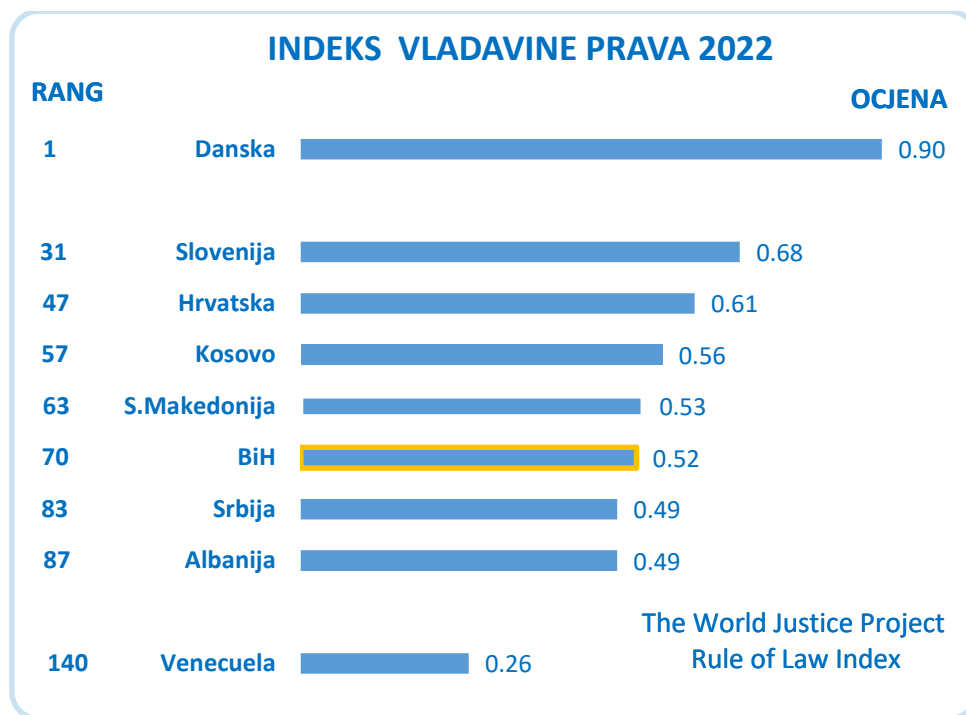
INDEKS VLADAVINE PRAVA, Svjetski projekat pravde, oktobar 2022.

WJP RULE OF LAW INDEX 2022, World Justice Project (WJP), October 2022

Indeks vladavine prava (WJP) je vodeći svjetski izvor originalnih podataka o vladavini prava.

Izdanje za 2022. godinu obuhvata 140 zemalja, oslanjajući se na više od 150,000 anketa o domaćinstvima i 3,600 stručnih anketa kako bi se izmjerio način na koji se vladavina zakona doživljava u praktičnim, svakodnevnim situacijama od strane šire javnosti širom svijeta.

Indeks vladavine prava WJP 2022 predstavlja vladavinu prava pružanjem rezultata i rangiranja na osnovu osam faktora: ograničenja vladinih vlasti, odsutnost korupcije, otvorena vlada, osnovna prava, red i sigurnost, provođenje propisa, građansko pravo, krivično pravosuđe, neformalno pravo (deveti faktor nije uključen u zbirne indeksne rezultate, jer prikupljeni podaci, zbog kompleksnosti i teškoća u mjerenju pravednosti, teško su sistemski uporedivi u različitim državama). Rezultati se kreću od 0 do 1, gdje 1 označava najveći mogući rezultat (čvrsto pridržavanje vladavine zakona), a 0 označava najniži rezultat (slabo pridržavanje vladavine zakona).

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244
[WJP Rule of Law Index | Global Insights \(worldjusticeproject.org\)](https://www.worldjusticeproject.org/global-insights/wjp-rule-of-law-index/)

Prema ovogodišnjem Izvještaju o indeksu vladavine prava, sa ocjenom 0.52 Bosna i Hercegovina je zauzela 70. mjesto na rang listi kojom se mjeri poštovanje osnovnih principa pravde i napredovala je dva mjesta u odnosu na prošlogodišnji izvještaj. Od zemalja našeg regiona najbolje je rangirana Slovenija 31. mjesto, zatim slijedi Hrvatska 47. mjesto, Kosovo* 57, Sjeverna Makedonija 63. mjesto, a iza BiH na rang listi su Srbija 83. mjesto i najlošije rangirana Albanija 87. mjesto.

Naša zemlja je pozicionirana kao šesta najbolja država na pod-listi 14 istočnoevropskih i centralnoazijskih zemalja, te 21. od 42. na pod-listi koja tretira države s prosječnim višim srednjim prihodom građana.

Najbolje rangirane države na cjelokupnoj listi su Danska, Norveška i Finska, a najlošije rangirane su Venecuela, Kambodža, Avganistan i Republika Kongo. Globalan pregled ukazuje da je više država doživjelo pogoršanje, nego poboljšanje vladavine prava, već petu godinu zaredom, mada kako svijet izlazi iz pandemije, pad vladavine prava manje je rasprostranjen i ekstremniji nego prošle godine. Prema ovogodišnjem izvještaju 61% ispitanih zemalja doživjelo je pad učinka vladavine prava, dok se 39% poboljšalo.

SLOBODE U SVIJETU 2022, mart 2022

2022 FREEDOM IN THE WORLD, Freedom House, USA, March 2022.

Prema najnovijem izvještaju Freedom House 2022, politička prava i građanske slobode u svijetu bilježe pad, već 16-tu uzastopnu godinu. Globalni prosječni rezultat se smanjuje svake godine, a gotovo sve regije svijeta imaju niži prosjek bodova za 2021. godinu. Negativan trend je počeo

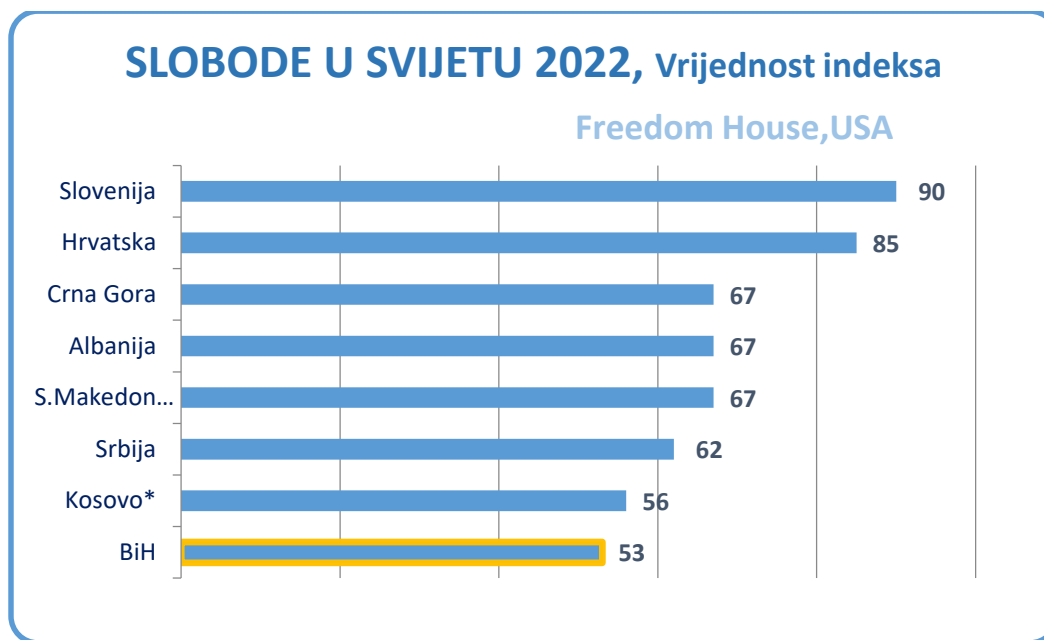
2006. godine, a uticaj dugoročnog demokratskog propadanja postaje sve globalniji, dovoljno rasprostranjen da ga osjete oni koji žive pod najsurovijim diktaturama, kao i građani dugotrajnih demokratija. Gotovo 75% svjetske populacije živjelo je u zemlji koja se prošle godine suočila s pogoršanjem stanja. U okviru Izvještaja se navodi da je „kontinuirani pad doveo do tvrdnji o inherentnoj inferiornosti demokratije“.

Broj država koje su u posljednjih 16 godina zabilježile pad ukupne ocjene značajno je veći od onih koje u istom periodu bilježe porast političkih prava i građanskih sloboda. Ukupno 60 zemalja u protekloj godini pretrpjelo je demokratski pad, dok je njih samo 25 osjetilo poboljšanje. Oko 38% globalnog stanovništva danas živi u neslobodnim zemljama, što je najveći udio od 1997-godine. Samo oko 20% sada živi u slobodnim zemljama, a zemlje u svim regijama svijeta su zarobljene autoritarnim režimom.

Ovogodišnji izvještaj mjeri i ocjenjuje političke i građanske slobode u 2021. godini u 195 država i 15 teritorija. Prosječna ocjena za politička prava i građanske slobode označava ocjenu slobode, na osnovu koje se države klasifikuju u tri kategorije: slobodne, djelimično slobodne i neslobodne. Od ukupnog broja država i teritorija obuhvaćenih izvještajem u 2021-oj, je bilo: 83 slobodnih država (1 teritorija), 56 djelimično slobodnih (4 teritorija) i 56 neslobodnih (10 teritorija). Svaka zemlja i teritorija se ocjenjuju ocjenom od 0-4 u nizu od 25 pokazatelja za maksimalni rezultat od 100 bodova. Ocjenjuju se prava u stvarnom svijetu i slobode koje uživaju pojedinci.

Bosna i Hercegovina je zadržala prošlogodišnju poziciju i nalazi se u kategoriji djelomično slobodnih država sa ukupno 53 boda od mogućih 100, što nas i ove godine svrstava na posljednje mjesto među državama u regionu.

Slovenija je i dalje najbolje ocijenjena zemlja regiona sa 90 bodova (što je pet bodova manje nego prošle godine), te je kao i Hrvatska sa 85 bodova u kategoriji slobodnih zemalja. Ostale države regiona su u kategoriji djelimično slobodnih: Albanija ima ukupno 67 bodova odnosno jedan bod više nego prošle godine, Sjeverna Makedonija takođe 67 bodova (poboljšanje 1 boda), Crna Gora 67 bodova (povećanje od 4 boda) Srbija je ostvarila 62 boda (što je pogoršanje u odnosu na prošlu godinu za dva boda), i Kosovo* sa 56 boda (poboljšanje od 2 boda) rangirane su bolje od Bosne i Hercegovine.

<https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

Najslobodnije zemlje svijeta prema izvještaju Freedom House u 2021. godini su: Finska, Norveška i Švedska sa ukupno 100 bodova. Od 56 država i teritorija koje su označene kao neslobodne, najlošije su ocjenjene (0-3 boda) Sirija, Tibet, Južni Sudan, Eritreja, Turkmenistan, Sjeverna Koreja.

U posljednjih deset godina udio zemalja koje nisu slobodne porastao je sa 28 na 29%, dok je udio slobodnih zemalja ostao identičan kao i 2020. godini, 42%.

DRŽAVE U TRANZICIJI 2022 - Antidemokratski zaokret, april 2022

2022 NATIONS IN TRANSIT- The Anidemocratic Turn

Freedom House, USA, April 2022.

Izvještaj o tranziciji je sveobuhvatna, komparativna i višedimenzionalna studija reformi u bivšim komunističkim državama Evrope i Evroazije.

Demokratski razvoj država u tranziciji se ocjenjuje na osnovu prosjeka sedam kategorija, od kojih se svaka kategorija ocjenjuje na skali od 1 do 7 (1 predstavlja najniži, a 7 najviši nivo demokratskog napretka). Pokazatelj ocjene demokratije se na taj način može pratiti kroz komparativnu analizu za sve bivše komunističke države obuhvaćene izvještajem Države u tranziciji. Na osnovu dobijenih rezultata, 29 država se klasifikuje u pet kategorija – od onih koje imaju konsolidovanu demokratiju, do onih sa konsolidovanim autoritarnim režimom.

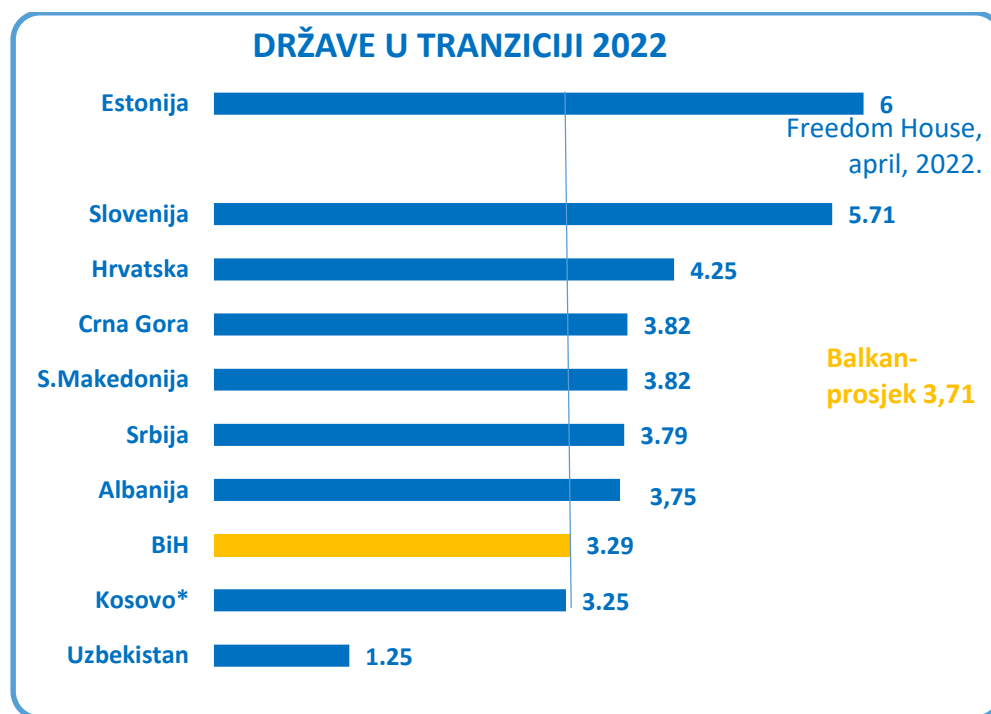
Izvještaj Države u tranziciji 2022. mjeri napredak i zastoje u procesu demokratizacije u 29 država od centralne Evrope do centralne Azije u periodu od 1. januara do 31. decembra 2021. godine. U novom izvještaju objavljeno je da je od 29 država obuhvaćenih istraživanjem njih 15 pogoršalo svoju ocjenu, što je jedan od lošijih rezultata od početka izdavanja ovog izvještaja. Takođe, i u

ovogodišnjem izvještaju, kao i u prethodnim, više je konsolidovanih autoritarnih režima nego konsolidovane demokratije.

Šest zapadno balkanskih zemalja svrstano je u kategoriju *hibridnih režima* ili *vlada u tranziciji*, dok je Hrvatska označena kao polu-konsolidovana demokratija.

Države našeg regiona, bilježe samo sporadične pomake u pojedinim demokratskim indikatorima, dok je konsolidovani pokazatelj ocjene demokratije jedino Kosovo* zabilježilo napredak u odnosu na prethodni izvještaj. Bosna i Hercegovina, Srbija i Slovenija su registrovale pad demokratskog skora, dok je Albanija, Hrvatska, Crna Gora i Sjeverna Makedonija bez promjena u ovogodišnjem izvještaju u odnosu na prethodni izvještaj.

U BiH je za razliku od prošle godine, kada je poslije deset godina prvi put u 2021.g. ostvareno poboljšanje, prema Izvještaju NATIONS IN TRANSIT 2022, došlo je do pada demokratskog skora sa 3.36 na 3.29 zbog nazadovanja u oblasti Lokalno demokratskog upravljanja i Civilnog društva. Najgoru ocjenu je BiH dobila u oblasti Nacionalno demokratsko upravljanje (1.75), a najbolju u oblastima Izborni proces (4.5) i Civilno društvo (4.25).

Kosovo* u skladu sa Rezolucijom SB UN 1244

https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-04/NIT_2022_final_digital.pdf

Od država Centralne Evrope koje su obuhvaćene istraživanjem najbolje rangirana je Estonija sa demokratskim skorom od 6.00, što je svrstava u kategoriju konsolidovanih demokratija, a na posljednjoj poziciji se nalazi Evroazijska država Uzbekistan sa skorom demokratije od 1.25 i nalazi se u kategoriji konsolidovanih autoritarnih režima.

Izvještaj konstatuje da se na području Evrope i Evroazije nalazi najmanje demokratskih država u posljednjih 27 godina koliko ta organizacija objavljuje izvještaj "Zemlje u tranziciji".

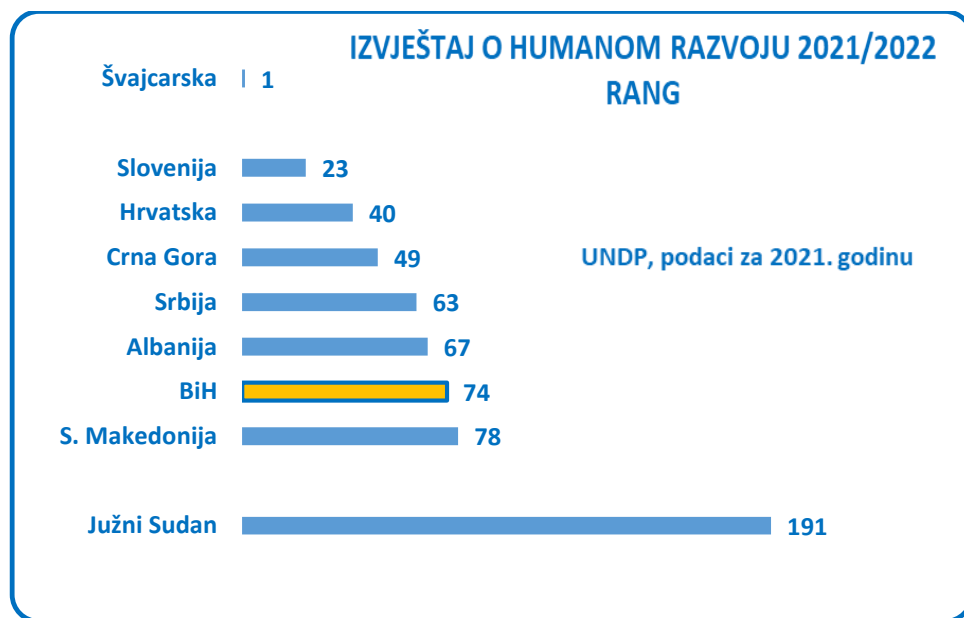
INDEKS HUMANOG RAZVOJA - HUMAN DEVELOPMENT INDEX (HDI)

Human Development Report 2021/2022, United Nations Development Programme (UNDP),
Septembar 2022.g.

Indeks humanog razvoja (HDI) predstavlja sumarnu mjeru za procjenu dugoročnog napretka u tri osnovne dimenzije humanog razvoja: životni vijek, obrazovanje i životni standard, a sve zemlje podijeljene su u četiri grupe - na zemlje sa veoma visokim, visokim, srednjim i niskim humanim razvojem. U 2022. godini su objavljeni statistički ažurirani podaci sa pregledom humanog razvoja u periodu od 1990 do 2021. godine.

Više od milijardu ljudi svjetske populacije još uvijek živi u ekstremnom siromaštvu u borbi za ispunjavanjem najosnovnijih potreba poput zdravlja, obrazovanja i pristupa vodi. Visoke stope siromaštva su karakteristika malih, krhkih i sukobljenih zemalja. Predviđanja su da će COVID-19 svojim uticajem potisnuti oko 100 miliona ljudi ekstremnom siromaštvu.

Unatoč ukupnom napretku, problemi koji uključuju siromaštva i isključenosti traju i dalje, a naš planet koji i dalje oslikava nejednakosti, postaje nestabilniji i neodrživ. Nejednakost i sukobi u porastu su na mnogim mjestima, dok klimatske promjene i drugi problemi vezani uz okoliš dovode u pitanje mogućnosti razvoja za buduće generacije. Posljednja potresna posljedica velikih neravnoteža je epidemija Covid-19, kao i rat u Ukrajini. Klimatske promjene postavljaju nove rekorde bilo da govorimo o učestalosti ili intenzitetu.

[Human Development Report 2021-22](#) | [Human Development Reports \(undp.org\)](#)

Prema skali Indeksa humanog razvoja, koji je u izvještaju za 2021/2022. godinu obuhvatio 191 državu i teritoriju, Bosna i Hercegovina je zauzela 74. mjesto, što predstavlja pogoršanje za jednu poziciju u odnosu na izvještaj za 2020. godinu. Bosna i Hercegovina i dalje spada u grupu zemalja visokog humanog razvoja, a vrijednost indeksa humanog razvoja je u određenoj stagnaciji u odnosu na prošlu godinu, i u 2021. iznosi 0.780. U usporedbi sa prethodnim izvještajima, pozicija

BiH odražava stagnaciju obzirom da smo i dalje, uz Sjevernu Makedoniju, među lošije rangiranim državama regiona.

Od država regiona, Slovenija, Hrvatska, Crna Gora i Srbija spadaju u grupu zemalja veoma visokog humanog razvoja, dok Albanija, Bosna i Hercegovina i Sjeverna Makedonija spadaju u grupu zemalja visokog humanog razvoja.

INDEKS OSTVARENJA CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA, 2022.g.

Sustainable Development Report, Juni 2022. godine

Na Samitu o održivom razvoju, koji je održan 25. septembra 2015. godine, države članice Ujedinjenih naroda usvojile su Program održivog razvoja do 2030. godine (Agenda 2030)¹⁶. Dimenzije održivog razvoja (okolišna, društvena i ekonomska) provode se putem sedamnaest ciljeva održivog razvoja i 169 pod-ciljeva u sljedećim područjima: siromaštvo i nejednakost, sigurnost opskrbe hranom, kvaliteta života i dobrobit za sve, zdravlje, obrazovanje, održiva potrošnja i proizvodnja, zaposlenost, rast, infrastruktura, održivo upravljanje prirodnim resursima, klimatske promjene, rodna ravnopravnost, prilagodljivi, uključivi i održivi gradovi i naselja, klimatske promjene kao i pristup pravosuđu te učinkovite i odgovorne institucije.

Agencija za statistiku BiH objavljuje Statistiku za indikatore održivog razvoja Bosne i Hercegovine.

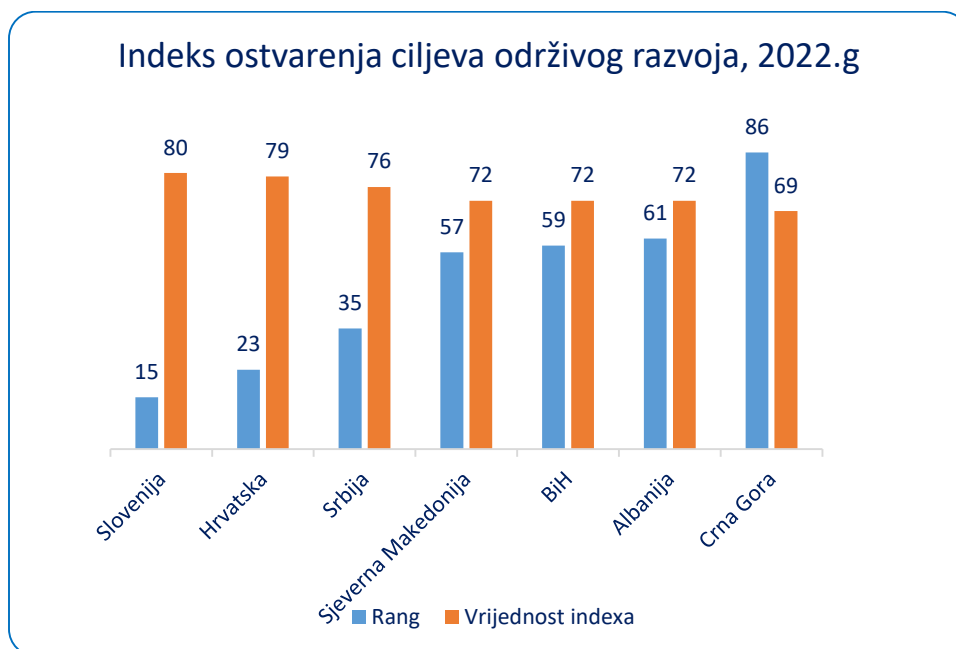
Prema Izvještaju o indeksu ostvarenja ciljeva održivog razvoja i matricama podataka za 2022. godinu (Sustainable Development Report 2022, SDG Index and Dashboards Report, koji razvija Fondacija Bertelsmann Stiftung, Mreža rješenja za održivi razvoj / Sustainable Development Solutions Network – SDSN i Cambridge University press), dostupni su podaci za većinu zemalja svijeta, o vrijednosti indeksa ciljeva održivog razvoja i rang liste koja označava mjesto zemlje između najgoreg (0) i najboljeg ili ciljnog (100) ishoda¹⁷.

Prema posljednjem izvještaju koji je objavljen 2022. godine, od ukupno 163 analizirane zemlje Bosna i Hercegovina je rangirana na 59. mjesto sa ukupno 71.7 boda. Vrijednost indeksa za Bosnu i Hercegovinu je nešto viša od prosječne vrijednosti indeksa za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju, koji iznosi 71.6 bodova. Mjesto koje Bosna i Hercegovina zauzima na rang listi indeksa ostvarenja ciljeva održivog razvoja kao i vrijednosti indeksa nalaze se ispod mjesta i vrijednosti zemalja regije: Slovenije koja zauzima (15. mjesto/80.0 bodova), Hrvatske (23. mjesto/78.8 bodova), Srbije (35. mjesto/75.9 boda), Sjeverne Makedonije (57. mjesto/72.3 boda), te iznad mjesta i vrijednosti indeksa Albanije (61. mjesto/71.6 bodova) i Crne Gore (86. mjesto/68.8 bodova).

Najviše rangirana zemlja prema ovom indeksu je Finska, s ukupnom vrijednošću indeksa od 86.5 bodova (zemlja je u prosjeku prešla 85.90% puta do postizanja najboljeg ishoda po svih 17 ciljeva održivog razvoja).

¹⁶ Ciljevi održivog razvoja predstavljaju novi, univerzalni skup ciljeva, pod-ciljeva i indikatora koji će se od država članica UN očekivati da koriste u okviru svojih planova i politika do 2030. godine.

¹⁷ Autori navode da stavovi izraženi u ovom izvještaju ne odražavaju stavove bilo koje organizacije, agencije ili programa Ujedinjenih naroda. Izvještaj kombinuje podatke i analize međunarodnih organizacija, organizacija civilnog društva i istraživačkih centara.

Izvor: <https://resources.unsdsn.org/2022-sustainable-development-report>

100 NAJVEĆIH KOMPANIJA JUGOISTOČNE EVROPE, SeeNeews

TOP 100 SEE 2022, SeeNeews, oktobar 2022, a prema podacima za 2021. godinu

Poslovni portal SeeNeews, objavljuje rang listu stotinu najuspješnijih kompanija jugoistočne Evrope, na osnovu njihovog ukupnog prihoda, kao i stotinu najvećih banaka na osnovu njihovih ukupnih sredstava, te stotinu najvećih osiguravajućih kuća na osnovu bruto premija.

U oktobru 2022. godine su objavljeni podaci za 2021. godinu u okviru kojih se Bosna i Hercegovina, ove godine, našla na listi **100 najuspješnijih kompanija** jugoistočne Evrope sa samo jednim predstavnikom, kompanijom Bingo d.o.o. Tuzla, koja je na 96. mjestu ovogodišnje liste. U prošloj godini, kompanija Bingo d.o.o. Tuzla, takođe je bila jedini predstavnik BiH, ali na 92. mjestu. U 2019. godini imali smo dva predstavnika: kompanija Holdina d.o.o. Sarajevo bila je na 86. mjestu (prethodnu godinu bila na 94. mjestu) i kompanija Bingo d.o.o. Tuzla na 91. mjestu. Holdina d.o.o. je bila jedini predstavnik iz BiH u 2018. godini, a u 2017. na listi su bili JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo i Bingo d.o.o. Tuzla.

Tri najveće kompanije u jugoistočnoj Evropi su kao i u prethodnoj godini iz Rumunije, a to su: OMV Petrom SA, Dacia SA i OMV Petrom Marketing SRL. Od kompanija iz užeg regiona u top 20 svrstale su se: Petrol d.d. Slovenija (4. mjesto), GEN-I d.o.o Slovenija (6. mjesto), INA d.d. Hrvatska (8.), JP Elektroprivreda Srbije (10. mjesto), Prvo Plinarsko Društvo d.o.o. Hrvatska (12.), Holding Slovenske Elektrane d.o.o Slovenija (13.), Belektron d.o.o. Slovenija (17.) i Naftna Industrija Srbije AD Srbija (18.).

Na listi **100 najvećih banaka** na osnovu njihovih ukupnih sredstava nalazi se deset banaka iz Bosne i Hercegovine (prema podacima za 2020. bilo sedam, a za 2019. bilo deset). Najbolje

plasirana je UniCredit Bank d.d. Mostar 33. mjesto (bila na 31. mjestu u 2020.), Raiffeisen Bank d.d. Sarajevo 39. (bila na 36.), Nova Banka a.d. Banjaluka 67. mjesto, Intesa Sanpaolo Banka d.d. 70. (bila na 69. mjestu u 2020), Sparkasse Bank d.d. Sarajevo 78. (bila na 77. mjestu u 2020), NLB Banka a.d. Banjaluka 82. mjesto, UniCredit Banka a.d. Banjaluka 87. mjesto, Sberbank BH d.d. 89. (bila 81.).

Banca Transilvania SA iz Rumunije je prvoplasirana, a među top 10 banaka u SEE su: Zagrebačka Banka d.d. na trećoj poziciji, Privredna Banka Zagreb d.d. na četvrtoj i Nova Ljubljanska Banka d. d. na sedmoj poziciji.

Na listi **100 najvećih osiguravajućih društava**, Bosna i Hercegovina je u ovogodišnjem pregledu imala dvanaest društava na listi 100 najvećih u okviru jugoistočne Evrope (u 2020. bilo jedanaest, a u 2019. bilo dvanaest). Najbolje plasirano društvo iz BiH je Adriatic Osiguranje d.d. na 50. mjestu (bili 50. i u 2020), a zatim slijede: UNIQA Osiguranje d.d. Sarajevo 53. (61.), Sarajevo osiguranje d.d. Sarajevo 60. (53.), Euroherc Osiguranje d.d. 61. (58.), Triglav osiguranje d.d. Sarajevo 64. (bili 66. u 2020), Grawe osiguranje d.d. 68. (65.), Asa Osiguranje d.d. na 72. (74.), Wiener Osiguranje Vienna Insurance Group a.d. Banja Luka kao novi na listi su na 73. mjestu, Central Osiguranje d.d. 77. (71.), Croatia osiguranje d.d. 79. (77.), Grawe Osiguranje a.d. Banja Luka 83. (78.), Viena Osiguranje d.d.(ranije Merkur BH Osiguranje d.d.) na 85. poziciji (bili 79.). Prvoplasirano osiguravajuće društvo je Zavarovalnica Triglav d.d. Slovenija, a među top 10 u SEE su i: Generali Zavarovalnica d.d Slovenija na drugom mjestu, Zavarovalnica Sava d.d. na četvrtom mjestu, Croatia Osiguranje d.d. Hrvatska na šestom mjestu, Vzemna Zdravstvena Zavarovalnica d.v.z. iz Slovenije je deveta i Dunav Osiguranje AD Srbija kao deseta.

REZIME

Stabilan iznos direktnih stranih investicija u 2020. i značajno povećanje u 2021. godini, potaknuto reinvesticijama, potvrđuju da Bosna i Hercegovina ima potencijale i svoje prednosti u privlačenju direktnih stranih investicija (DSI). Aktivnosti Agencije za unapređenje stranih investicija u BiH usmjerene su na privlačenje potencijalnih investitora, kontakte i saradnju sa postojećim investitorima i predlaganje neophodnih izmjena u cilju unapređenja uslova poslovanja, a samim tim i uslova za investiranje u BiH.

Kako je i u prethodnim analizama isticano, privlačenje stranih investicija je kompleksan i dugotrajan proces i uz iskrenu opredijeljenost to je proces koji zahtjeva koordinaciju, veći angažman i saradnju svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini. Privlačenje stranih investitora, uz koordinaciju, zahtjeva i brzu prilagodbu zahtjevima tržišta.

Privlačenje potencijalnih novih investitora je i dalje opterećeno političkom krizom, te sporim i nedosljednim provođenjem reformskih ciljeva. Zastoj u otklanjanju poslovnih barijera i produbljivanje političke krize za rezultat ima lošiju poziciju Bosne i Hercegovine u odnosu na ostale zemlje Evrope i regiona, a prema brojnim analizama međunarodnih organizacija (prema ocjenama konkurentnosti, uslova poslovanja ili korupcije). Najčešće smo rangirani kao posljednja evropska zemlja i lošiji u odnosu na zemlje regiona, što svakako otežava predstavljanje BiH kao pozitivne destinacije za ulaganje.

Poskupljenje energenata i sirovina je uzrokovalo značajnu globalnu inflaciju. Nove intervencije finansijskih institucija, uz postojeću preveliku zaduženost, mogu uticati na likvidnost realnog sektora, ekonomski rast i smanjenje investicija. Prema procjenama MMF-a globalne prognoze rasta bruto društvenog proizvoda (BDP-a) u 2022. su smanjene, te su smanjene i prognoze rasta za Bosnu i Hercegovinu. Prema prognozama MMF-a, nakon rasta BDP od 7.5% u 2021. godini, prognoza rasta za 2022. je 2.45%, a za 2023. godinu oko 2%. Procjene su da će učešće stranih investicija u BDP-u iznositi oko 2.2% u 2022. i 2023. godini.

Svjetska banka je prognozirala rast BDP-a u BiH oko 3%. Mada su prema prvim rezultatima Agencije za statistiku BiH, rezultati značajno bolji u prvom polugodištu 2022. ipak se treba osvrnuti na navode iz izvještaja Svjetske banke, prema kojima: izgledi svjetske ekonomije, pandemija, ruskoukrajinski rat i konstantne unutrašnje političke tenzije značajno usporavaju bh. ekonomiju. Smatraju da je BiH uspjela da se održi u vremenu pandemije zbog akumuliranih viškova i niskog javnog duga. Međutim: *"Implementacija strukturalnih reformi i dalje je troma zbog političkih frikcija, pritisaka čestih izbora i korupcije koja prožima sve nivoe, kao i zbog fragmentacije upravljanja između entiteta i kantona. Zbog posljedičnog smanjenja socijalnih davanja, BiH ima jednu od najvećih stopa emigracije na zapadnom Balkanu."* (izvod iz Izvještaja Svjetske banke).

Centralna banka BiH je na osnovu raspoloživih podataka do septembra 2022. godine procijenila godišnji rast BDP-a 4.2% u BiH, ali i rast inflacije oko 14%.

Prognoze za ekonomska kretanja u svijetu su neizvjesne. Svjetska trgovinska organizacija (WTO) smanjila je prognozu rasta globalne trgovine za 2023. godinu zbog visoke inflacije, rasta kamatnih stopa i cijena energenata te rusko-ukrajinskog rata¹⁸. Recesija, koja se očekuje u razvijenim EU zemljama, a u koje je izvoz iz BiH najznačajniji, može uticati na usporavanje bh. ekonomije i stranih investicija.

Jasno je da ekonomija u BiH zavisi i od globalnih kretanja i kriza. Međutim, sve češće se navodi kako je kriza ujedno i prilika. Tako bi Bosna i Hercegovina mogla biti i potencijalna lokacija u eventualnom premještanju dijelova proizvodnje iz Kine i Azije na prostor Evrope. Naravno, kao preduslov je neophodna i naša spremnost za prihvatanje prilika, dostupna kvalifikovana radna snaga, pozitivno i fleksibilno poslovno okruženje.

I pored pozitivnih ekonomskih pokazatelja, nezaposlenost, nizak životni standard i besperspektivnost potakli su iseljavanje mlade i kvalificirane radne snage iz Bosne i Hercegovine. Demografski izazovi, negativno utiču na društvo i na planirani ekonomski rast, a što je uz Bosnu i Hercegovinu aktuelan problem i u zemljama regiona.

U oktobru 2022. je Evropska komisija uvjetno preporučila status kandidata za Bosnu i Hercegovinu, mada je Izvještaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2022. godinu bio negativan bez ostvarenog napretka u ključnim poljima. Ključni nalazi, što se tiče ekonomskih kriterija, ocjenjuju da je Bosna Hercegovina u ranoj fazi uspostavljanja funkcionalne tržišne ekonomije. U okviru Izvještaja Evropske komisije navodi se: „*ekonomski rezultati zemlje su i dalje ispod njenog potencijala jer je kreiranje politika otežano zbog političke pat pozicije, kratkoročne orijentacije i nepostojanja fokusa na političke mjere kako bi se potakao rast.*“

Na žalost, broji uspjesi kompanija i privrednika iz BiH ili unapređenja postignutih na lokalnim i entitetskim nivoima ostaju neprimijećeni zbog političkih kriza. U prethodnim godinama je primjetno kako razvoj poslovnih/industrijskih zona doprinosi i povećanju direktnih stranih investicija i zaposlenosti u pojedinim lokalnim zajednicama. Očekuje se da će pozitivna praksa ulaganja u infrastrukturu slobodnih i poslovnih/industrijskih zona biti nastavljena, čime se unaprjeđuju i mogućnosti za privlačenje novih stranih investicija.

¹⁸ Očekuje se da će obim svjetske robne trgovine porasti za 1% u 2023. godini, što je smanjeno u odnosu na prethodnu projekciju rasta od 3.4%.

POPIS KORIŠTENIH IZVORA

Centralna banka BiH, <https://cbbh.ba/home/language>

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, <http://www.dep.gov.ba/Language.aspx>

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH,
<http://www.mvteo.gov.ba/home/language>

Agencija za statistiku BiH, <http://www.bhas.ba/>

Međunarodne organizacije:

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD),
<https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>

World Bank (Svjetska banka), <http://www.doingbusiness.org/>

Linkovi sa korištenim podacima

<https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/09/16/world-bank-group-to-discontinue-doing-business-report>

<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>

<https://www.heritage.org/index/ranking>

<https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/economic-freedom-of-the-world-2022.pdf>

<https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

[WJP Rule of Law Index | Global Insights \(worldjusticeproject.org\)](https://www.worldjusticeproject.org/)

https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-04/NIT_2022_final_digital.pdf

[Human Development Report 2021-22 | Human Development Reports \(undp.org\)](https://www.humandevelopmentreport.org/)
<https://top100.seenews.com/>

<https://resources.unsdsn.org/2022-sustainable-development-report>

Korišteni su podaci objavljeni do 1. novembra 2022. godine.

Novembar, 2022. godine